

Empowered lives.
Resilient nations.

«Աջակցություն նոր բարեփոխումներին փոքր ՀԷԿ-երի բնագավառում ՔՀԿ-կառավարություն երկխոսության միջոցով» ծրագրի արդյունքներ

Համառոտագիր

Ջրի դեֆիցիտը, կայուն ջրօգտագործման խնդիրը և ջրային էկոհամակարգերի պահպանումը Հայաստանի համար ամենաարդի հարցերից են: Ջուրը պետք է պահպանվի ամենից առաջ բնական ջրային էկոհամակարգերում՝ ջրային աղբյուրներում, գետերում, լճերում: Սակայն ջրային էկոհամակարգերը մեծ ծանրաբեռնվածության են ենթարկվում ջրօգտագործողների կողմից և խախտվում են: Հայաստանի գետային էկոհամակարգերը ծանրաբեռնողներից են փոքր ՀԷԿ-երը: Հայաստանում շահագործվում է ընդհանուր 184 փոքր ՀԷԿ՝ 353Մվտ գումարային հզորությամբ, կառուցվում է ևս 36 փոքր ՀԷԿ՝ 69Մվտ գումարային հզորությամբ:

Այդպիսով, ՀՀ հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգում պլանավորած ՓՀԷԿ-երի 400ՄՎտ գումարային հզորությունը գերակատարվել է:

Հաշվի առնելով այն, որ 132 փոքր ՀԷԿ կառուցված է 70 գետերի և բնական ջրհոսքերի վրա, և որ նրանք օգտագործում են ջրի մայր աղբյուրները, որոնց միջոցով ձևավորվում են ջրային ավազաններ, ՓՀԷԿ-երը մտնում են բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ, ստեղծում են կասկադներ՝ խողովակի մեջ վերցնելով գետերի երբեմն 50-70% երկարությամբ հատվածները, փակում են գետային ձկների բնական տեղաշարժը, չեն ապահովում գետում ջրի ազատ հոսքը (Էկոլոգիական թողք), հարկավոր է՝ որքան հնարավոր է արագ բարեփոխել այս ոլորտը՝ թույլ չտալու ջրային էկոհամակարգերի խախտում, ջրի դեֆիցիտ, գետային ձկնատեսակների անհետացում՝ այդ թվում և կարմիրգրքյան տեսակների, բնական լանդշաֆտների խախտում, անտառի փեշի վեր բարձրացում: Էկոլոգիական վնասներն ուղեկցվում են համայնքներում սոցիալական կոնֆլիկտներով վերը թված խնդիրների և ջրից օգտվելու հնարավորություն չունենալու պատճառով, որի կողքին մարդիկ բնակություն են հաստատել և ապրել:

Գետային էկոհամակարգերի պահպանման համար հասունացել է ՓՀԷԿ-երի սեկտորում բարեփոխումների անհրաժեշտությունը: 2014-2016թթ ՄԱԶԾ/ԳԷՀ Փոքր դրամաշնորհների ծրագրի աջակցությամբ «ԷկոԼուր» տեղեկատվական ՀԿ-ն ՀՀ բնապահպանության նախարարության հետ համատեղ իրականացրեց «Աջակցություն փոքր ՀԷԿ-երին վերաբերող բարեփոխումներին՝ գետային էկոհամակարգերի կայուն օգտագործման նպատակով հանրության և ՀՀ բնապահպանության նախարարության երկխոսության միջոցով» ծրագիրը, որի ընթացքում ուսումնասիրվեց 87 փոքր ՀԷԿ: Եվս 38 փոքր ՀԷԿ ուսումնասիրվեց ՄԱԶԾ/ԳԷՀ Փոքր դրամաշնորհների ծրագրի աջակցությամբ իրականացված հաջորդ՝ «Աջակցություն նոր բարեփոխումներին փոքր ՀԷԿ-երի բնագավառում ՔՀԿ-կառավարություն երկխոսության միջոցով» ծրագրի շրջանակներում:

Ոլորտի ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների համար ստեղծվեց Փոքր ՀԷԿ-երի բազմաշահառու խորհուրդ ոլորտի համար պատասխանատու ՀՀ պետական մարմինների, միջազգային կազմակերպությունների, հասարակական կազմակերպությունների, բիզնեսի ներկայացուցիչների ներգրավմամբ: Խորհուրդի իրավասություններն են՝ առաջ մղել փոքր հիդրոէներգետիկայի ոլորտի քաղաքականության, օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումները, առաջարկություններ տալ ոլորտի խնդիրների կարգավորման վերաբերյալ: Փոքր ՀԷԿ-երի բազմաշահառու խորհրդի անդամներն են՝ ՄԱԶԾ Կայուն աճի և զարգացման բաժնի ղեկավար Արմեն Մարտիրոսյանը, ՀՀ Ազգային ժողովի փորձագետ Հերմինե Պողոսյանը, ՀՀ բնապահպանության նախարարության աշխատակազմի ղեկավարի տեղակալ Աշոտ Ավալյանը, ՀՀ էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարության էներգետիկայի վարչության վերականգնվող էներգետիկայի բաժնի պետ Դանիել Ստեփանյանը, ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարության տեղական ինքնակառավարման քաղաքականության վարչության պետ Աշոտ Գիլոյանը, ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության աշխատակազմի փրկարար

ծառայության բնակչության պաշտպանության և աղետների հետևանքների վերացման կազմակերպման վարչության տարերային աղետների բաժնի պետ, փ/ծ փոխգնդապետ Հակոբ Հակոբյանը, ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի զարգացման և մոնիթորինգի վարչության պետ Սերգեյ Աղինյանը, WWF-Հայաստանի տնօրեն Կարեն Մանվելյանը, ՀԱՀ Հակորբեան բնապահպանական կենտրոնի տնօրեն Ալեն Ամիրխանյանը, ՀՀ ԳԱԱ Հիդրոէկոլոգիայի և ձկնաբանության ինստիտուտի տնօրեն Էվելինա Ղուկասյանը, Եվրամիությունը հանուն Հայաստանի կայուն էներգետիկայի ծրագրի ղեկավար Թամարա Բաբայանը, Երևանի Օրիուս կենտրոնի համակարգող Սիլվա Այվազյանը, «Հանուն կայուն մարդկային զարգացման ասոցիացիա» ՀԿ-ի նախագահ Կարինե Դանիելյանը, «Փոքր ՀԷԿ-երի ասոցիացիայի» նախագահ Նաիրա Նահապետյանը, «Հիդրոէներգետիկա» ՍՊԸ-ի հիմնադիր Գրիգոր Գաբայանը, «Խաղեր» էկոլոգամշակութային ՀԿ-ի փորձագետ Արամ Գաբրիելյանը, «ԷկոԼուր» տեղեկատվական ՀԿ-ի նախագահ Ինգա Զարաֆյանը:

Ստեղծվեց փորձագիտական խումբ՝ կազմված ՀՀ բնապահպանության նախարարության մասնագետներից և անկախ փորձագետներից՝ Ռոզա Ջուլիակյան՝ քիմիական գիտությունների թեկնածու, Հերիքնազ Մկրտչյան՝ ՀՀ բնապահպանության նախարարության «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի գլխավոր մասնագետ, Նազիկ Զզմաչյան՝ ՀՀ բնապահպանության նախարարության աշխատակազմի ջրային ռեսուրսների կառավարման գործակալության ջրավազանային պլանավորման կառավարման բաժնի առաջատար մասնագետ, Սամվել Պիպոյան՝ ձկնաբան, Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի Կենսաբանության և դրա դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի պրոֆեսոր, Ինեսսա Գաբայան՝ «Հիդրոէներգետիկա» ՍՊԸ-ի տնօրեն, Նազելի Վարդանյան՝ իրավաբան, «Հայաստանի անտառներ» ՀԿ-ի տնօրեն, Արմեն Գևորգյան՝ «Կայուն Կովկաս» (SCOPE) ծրագրի ազգային համակարգող: Փորձագիտական խումբը 2 ծրագրերի արդյունքում ուսումնասիրեց 70 գետի, 5 աղբյուրի և 2 ջրամբարի վրա կառուցված 125 փոքր ՀԷԿ: Լրացվեց ՓՀԷԿ-երի տեղեկատվական բազան, որը հնարավորություն տվեց բացահայտելու ոլորտի խնդիրները և հիմք հանդիսացավ ոլորտի օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների համար: 125 ՓՀԷԿ-երի մշտադիտարկման արդյունքները տեղադրված են www.ecolur.org կայքի «Փոքր ՀԷԿ-եր, էներգետիկա» բաժնում, ինչի շնորհիվ բարձրացավ ոլորտի թափանցիկությունը:

Փորձագիտական խումբը մշակեց 2 օրենքի նախագիծ, ՀՀ կառավարության 2 որոշման նախագիծ, Փոքր ՀԷԿ-երի բազմաշահառու խորհրդի կանոնադրության նախագիծը, որոնք ուղարկվել են ՀՀ գործադիր մարմնին փոքր ՀԷԿ-երի ոլորտի օրենսդրական դաշտի բարեփոխումների համար: Ծրագրի առաջարկությունները հաշվի առնվեցին ՀՀ կառավարության կողմից մշակված 4 օրենսդրական և ենթաօրենսդրական ակտերում:

«Ծրագրի տեղեկատվական խումբը՝ ի դեմս Վիկտորյա Բուռնազյանի, Մոնիկա Երիցյանի, Արուսյակ Հարությունյանի ապահովեց փոքր ՀԷԿ-երի գործունեության թափանցիկությունը, պատրաստեց 125 փոքր ՀԷԿ-երի մշտադիտարկման արդյունքների վերաբերյալ տեղեկատվական նյութեր, որոնք տեսանյութերի և լուսանկարների հետ մախիսին տեղադրվեցին www.ecolur.org կայքում, լուսաբանվեցին փոքր ՀԷԿ-երի ազդեցակիւր համայնքների սոցիալական խնդիրները:

Ծրագրի համակարգողներն են՝ ԷկոԼուր» տեղեկատվական ՀԿ-ի նախագահ **Ինգա Զարաֆյանը**, ՀՀ բնապահպանության նախարարության աշխատակազմի ղեկավարի տեղակալ **Աշոտ Ավայանը**:

ՓՀԷԿ-երի մշտադիտարկման արդյունքներ

Ծրագրի շնորհիվ համալրվեց փոքր ՀԷԿ-երի տեղեկատվական բազան, որն ընդգրկում է 70 գետի, 5 աղբյուրների և 2 ջրամբարի վրա կառուցված 125 փոքր ՀԷԿ-ի տվյալներ, որից 87-ն ուսումնասիրվել է առաջին ծրագրի շրջանակներում, 38-ը՝ այս ծրագրի շրջանակներում: ՓՀԷԿ-երի մշտադիտարկման արդյունքները տեղադրված են www.ecolur.org կայքի «[Փոքր ՀԷԿ-եր, Էներգետիկա](#)» էջում:

ՓՀԷԿ-երի ուսումնասիրությունն իրականացվել է փորձագիտական խմբի կողմից մշակված մեթոդաբանության հիման վրա: Մշակվել է ՓՀԷԿ-երի ուսումնասիրության ստուգաթերթիկ, որը ներառում է ՓՀԷԿ-երի գույքագրման, խնդիրների բացահայտման, նախագծային և իրական տվյալների վերաբերյալ 75 չափորոշիչ: Ստուգաթերթիկը պարունակում է 8 բաժին՝ «Ընդհանուր տվյալներ», «Հիդրոլոգիական տվյալներ», «Դերիվացիա», «Ջրառ», «Սարքավորումներ», «Արտադրություն», «Շրջակա միջավայր», «Սոցիալական»:

Ստուգաթերթերը լրացվել են ՓՀԷԿ-երի կառուցման նախագծերի, ջրօգտագործման թույլտվությունների, ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի, «Հաշվարկային կենտրոն» ՓԲԸ-ի, ՓՀԷԿ-եր կատարած այցելությունների արդյունքներով, ինչպես նաև ՓՀԷԿ-երի պատասխանատուների ներկայացրած տվյալներով: Այցելությունների ժամանակ ուսումնասիրվել են ՓՀԷԿ-երի ջրառ հանգույցում բնապահպանական թողքի ապահովման պայմանները, պատվարը, ձկնանցարանի և ձկնապաշտպան ցանցի ֆունկցիոնալ համապատասխանությունը, գետի էկոլոգիական և սանիտարական վիճակը, լանդշաֆտի խախտման դեպքերը, հեռավորությունը բնության հատուկ պահպանվող տարածքներից, գետի ձկնաշխարհի վրա ՓՀԷԿ-երի ազդեցությունը, կայանի սարքավորումների արդյունավետությունը, ՓՀԷԿ-երի կառուցումից հետո նախատեսված բարեկարգման և կանաչապատման աշխատանքների կատարողականը, մշտադիտարկմանը նախորդած տարվա արտադրած էլեկտրաէներգիայի չափը, ՓՀԷԿ-երի սոցիալական ազդեցությունն ազդակիր

համայնքներում: Փորձագիտական խումբը նկարագրել է յուրաքանչյուր ՓՀԷԿ-ում առկա խնդիրները և հանդես եկել առաջարկություններով:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՎԱԾ 38 ՓՀԷԿ-ԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏԿԱՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՀՀ Սյունիքի մարզում մշտադիտարկվել է 20 ՓՀԷԿ

Որոտան գետի Սառնակունք վտակ - «Սառնակունք» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Քանար» ՓԲԸ

Որոտան գետ - «Մանե», շահագործող՝ «ԿԱՅՈՒՐ ՀԷԿ» ՍՊԸ,

Որոտան գետի Չոռան վտակ - «Շինուհայր» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Զանգեզուր-95» ԱԿ

Որոտան գետի Աղանձու և Քարահունջ վտակներ - «Անապատ 1» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Տաթևի անապատ» ՍՊԸ

Դալի գետ - «Դալի» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Խաչատրյան Եղբայրներ» ՍՊԸ, «Սիսական» և «Սիասական 1» ՓՀԷԿ-եր, շահագործող՝ «Լորագետ ՀԷԿ» ՍՊԸ

Գորիս (Վարարակ) գետ - «Վ.Ա.Լ.» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Վ.Ա.Լ. ԷՆԵՐԳՈ» ՍՊԸ, «Քարահունջ» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ՔԱՐԱՀՈՒՆՋ ՀԷԿ» ՍՊԸ, «Վարարակն», շահագործող՝ «Խ և Մ ընկերներ» ՍՊԸ, «Սեկա» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ԿԱՐԱԼԵՎԱՍ» ՍՊԸ

Որորտան գետի Վաղուղ վտակ (Զոր-Զոր) - «Բենգար Էներջի» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Բենգար Էներջի» ՍՊԸ, «Զոր Զոր 1» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Պարզև և Վարդան» ՍՊԸ և «Զոր Զոր 2» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ԷՆԵՐԳՈՉՈՐ» ՍՊԸ

Որոտան գետի Շուշան վտակ - «Շուշանիկ» ՓՀԷԿ՝ շահագործող՝ «Ա.Ա.Խաչատրյան» ՍՊԸ

Որոտան գետի Լորաձոր (Լեռնաշեն) վտակ - «Դարբաս ՓՀԷԿ-2» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ԱՖԱՍԻԱ» ՍՊԸ, «Լեռնաշեն 1» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Գուրգեն-Մհեր» ՍՊԸ, «Լոր ՀԷԿ 1» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Վեհ Լորեն» ՍՊԸ

Միսիան գետի Գիժ վտակ - «Արևիս 1» ՓՀԷԿ՝ շահագործող՝ «ԱՔՍԱՏԻ» ՍՊԸ

Մեղրի գետ - «Մեղրի 1» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ԳՐԻՆ ՓԱՈՒՐ» ՍՊԸ

Լոռու մարզում մշտադիտարկվել է 6 ՓՀԷԿ

Դեբեդ գետի Կաճաճկուտ վտակ - «Կաճաճկուտ» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ՎԱՆ ԱԼ ԷՆ Կ» ՍՊԸ

Չքնադ գետ և ձախակողմյան Դեղին վտակ - «Սահակյան 1» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Ստեկեներգո» ՓԲԸ

Կիստում գետ և ոռոգման համակարգ - «Հադպատ 1» և «Հադպատ 2» ՓՀԷԿ-երի հիդրոկասկադ, շահագործող՝ «Օստ-Էլ» ՍՊԸ

Լեռնաջուր գետի Ղարաչորան վտակ - «Լեռնապատ» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Լեռնապատի Կանթեղ» ՍՊԸ

Փամբակ գետի Տանձուտ վտակ - «Քուռկիկ Ջալալ» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ՔՈՒՌԿԻԿ ՋԱԼԱԼ» ՍՊԸ

Վայոց ձորի մարզում մշտադիտարկվել է 5 ՓՀԷԿ

Արփա գետ - «Արփա 3» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ՋԻՆՋ ԱՐՓԱ» ՍՊԸ, «Ջերմուկ 1» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Ջերմուկ Տուրբոշին» ՍՊԸ

Արփա գետի Դարբ վտակ - «Սարավան» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ՖԻՐՄԱ Գ.Ա.Խ.» ՍՊԸ

Արփա գետի Կենգեր վտակ - «Արփա 2» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ՋԻՆՋ ԱՐՓԱ» ՍՊԸ

Կապույտ գետ - «Գոմք» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Նատեներգո 68» ՍՊԸ

Տավուշի մարզում մշտադիտարկվել է 4 ՓՀԷԿ

«Այգեձոր» մայր ջրանցք, որը ջրառն իրականացնում է Ախնջա գետից՝ Խնձորուտ գետի միախառնման կետից - «Այգեձոր» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Ատլաս-Էներգո» ՍՊԸ

Խնձորուտի ջրամբար - «Այգեձոր 2» ՓՀԷԿ՝ շահագործող՝ «Ատլաս-Էներգո» ՍՊԸ

Աղստև գետ - «Քեյկեներջի» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ՔԱՐԵՎԱՐԴ» ՍՊԸ, «Կոկ» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «Կոկ» ՍՊԸ

Գեղարքունիքի մարզում մշտադիտարկվել է 3 ՓՀԷԿ

Դարանակ գետ և նրա ձախ վտակ - «Դարանակ» ՓՀԷԿ, շահագործող՝ «ԱԳՐՈՍՊԱՍԱՐԿՈՒՄ» ԱՄ-ի Վարդենիսի շրջանային միավորում» ԲԲԸ

Ձորագյուղ գետի անանուն վտակ - «Ձորագյուղ 1» և «Ձորագյուղ 3» ՓՀԷԿ-եր, շահագործող՝ «ՍԵԿՏՈՐ ՔՎԱՆՏ» ՍՊԸ

«Մեղրի 1» ՓՀԷԿ

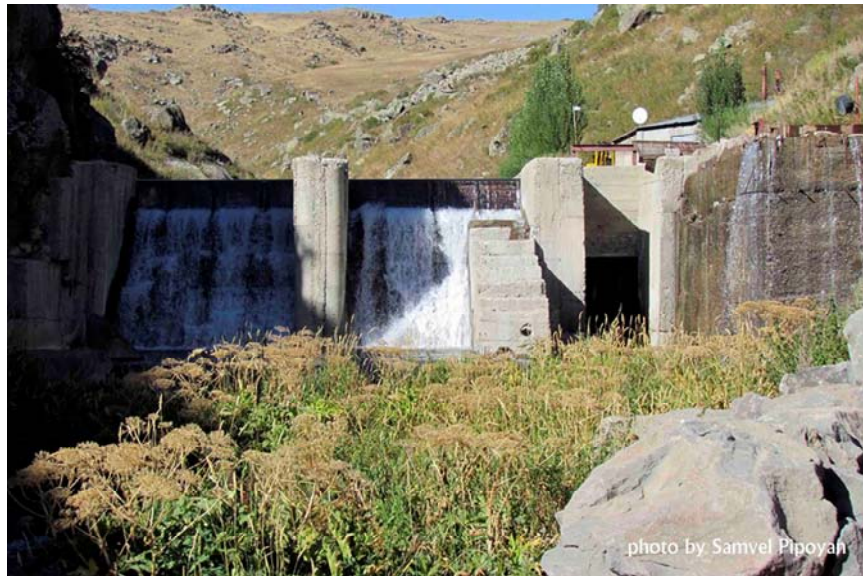

«Զերմուկ - 1» ՓՀԷԿ

«Մանե» ՓՀԷԿ

«Միսական 1» ՓՀԷԿ

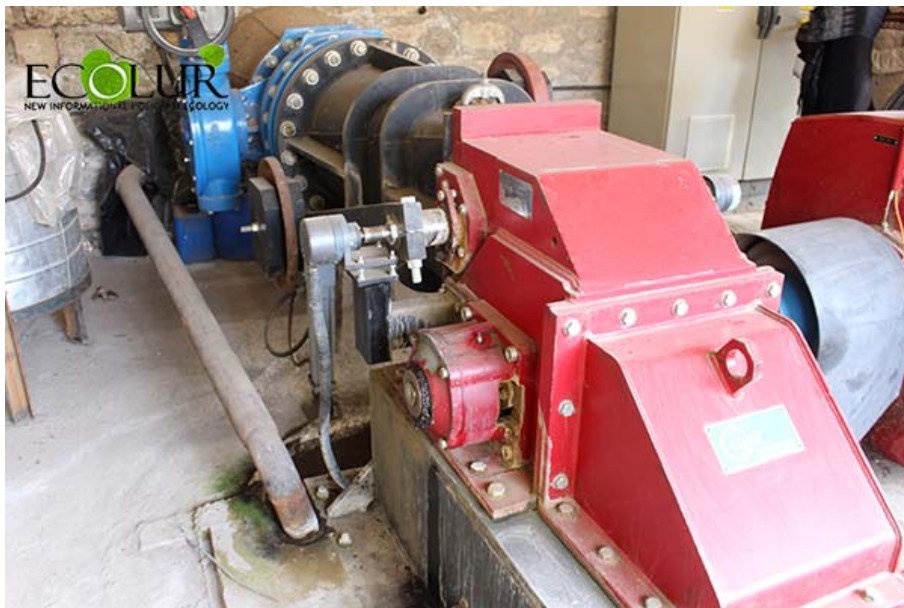

«Միսական» ՓՀԷԿ

«Սարավան» ՓՀԷԿ

«Սառնակունք» ՓՀԷԿ

«Գոմք» ՓՀԷԿ

«Արփա 3» ՓՀԷԿ

«Արփա 2» ՓՀԷԿ

«Վարարակն» ՓՀԷԿ

«Վ.Ա.Լ.» ՓՀԷԿ

«Լոր ՀԷԿ - 1»

«Զոր Զոր 2» ՓՀԷԿ

ԽՆԴԻՐՆԵՐ

ՓՀԷԿ-երի մոնիտորինգի արդյունքում հայտնաբերված խնդիրներն են.

- Փոքր ՀԷԿ-երի գործունեության թափանցիկության և վերահսկողական մեխանիզմների անբավարարություն
- ՓՀԷԿ-երի կառուցման համար արգելված գոտիների բացակայությունը, ջրհոսքերի ձևավորման գոտում, նույնիսկ հատուկ պահպանվող տարածքներում ՓՀԷԿ-երի կառուցումը
- Նախագծային սխալ ջրատնտեսական հաշվարկներ
- Բնապահպանական թողքի չապահովելը և թողքի նկատմամբ վերահսկողության բացակայությունը
- Ձկնանցարանների և ձկնապաշտպան ցանցերի ֆունկցիոնալ անհամապատասխանությունը, ձկնաշխարհի կենսաբազմազանության և տեղաբնակ ձկնատեսակների վտառների քանակական ցուցանիշների բացասական փոփոխությունները
- ՓՀԷԿ-երի արտադրողականության անբավարար մակարդակը և ցածրորակ սարքավորումները
- Սարքավորումների համար նախատեսված չափորոշիչների և պահանջների բացակայությունը

- ՓՀԷԿ-երի կասկադների ձևավորումը՝ առանց կոմուլիատիվ ազդեցության գնահատման
- 0-1 Մվտ հզորությամբ ՓՀԷԿ-երի բնապահպանական փորձաքննության ենթակա չլինելը
- Փոքր ՀԷԿ-երի բնութագրին չհամապատասխանող հզորության և անհամաչափ սահմանային հզորության բարձր շեմը՝ 30 Մվտ
- Փոքր ՀԷԿ-երի կառուցման ընթացքում մեծաթիվ ծառահատումները և համարժեք ծառատնկումների չիրականացումը:

Կոմուլիատիվ ազդեցության գնահատում

Այս ծրագրի արդյունքները ցույց են տալիս, որ գետերի ծանրաբեռնվածությունը փոքր ՀԷԿ-երով մեծանում է, ավելանում է հիդրոկասկադներ ձևավորող ՓՀԷԿ-երի թիվը: Մյուս կողմից ավելանում են մեկ ՓՀԷԿ-ին սպասարկող դերիվացիոն խողովակաշարերը: Արձանագրվել են դեպքեր, երբ խողովակաշարերը մասամբ են բնապահպանական փորձաքննություն անցել՝ թողնելով նկատելի բացասական ազդեցություն գետավազանների վրա: Հիմնականում նման նոր խողովակաշարերը ջուրը վերցնում են խմելու ջուր ձևավորող մայր աղբյուրներից:

Մյուս կոմուլիատիվ ազդեցությունն այն է, որ փոքր ՀԷԿ-երից դուրս եկող ջուրն ուղղվում է ոչ թե գետ, այլ ոռոգման համակարգ, որը կառուցվում է ՓՀԷԿ-ի ջրբացթողման կետի մոտ առանց նախատեսված թույլատրող փաստաթղթերի, ՓՀԷԿ-երի ջրահեռացման կետերում կառուցվում են ձկնաբուծարաններ:

Ծրագրի շրջանակներում գնահատվել է գետերի ծանրաբեռնվածությունը ՓՀԷԿ-երով՝ հաշվարկելով ՓՀԷԿ-երի դերիվացիայի գումարային երկարության տոկոսային հարաբերությունը գետի երկարության նկատմամբ: Ներկայացվում են հաշվարկված 30 տոկոս և ավելի ծանրաբեռնվածություն ունեցող գետերի ցանկը:

Տանձուտ գետի ծանրաբեռնվածությունը ՓՀԷԿ-երով 23կմ/76%

1. «ՔՈՒՌԿԻԿ ԶԱԼԱԼ» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 1282մ)
2. «Վահագնի» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 16200մ)

Դալի գետի ծանրաբեռնվածությունը ՓՀԷԿ-երով 20կմ/62.55 %

1. «Սիսական» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 1265,0մ, 635,0մ և 635,0մ)
2. «Սիսական ՀԷԿ-1» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 2196մ)
3. «Դալի» ՓՀԷԿ (ըստ ընկերության՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 7780մ, ըստ ՀԾԿՀ-ի՝ 6074մ)

Լորաձոր գետի ծանրաբեռնվածությունը ՓՀԷԿ-երով 23կմ/40,26%

1. «Դարբաս ՓՀԷԿ-2» (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 2858 մ)
2. «Հոկտեմբեր» (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 520 մ)
3. «Լոր ՀԷԿ-1» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 3800մ)
4. «ԼԵՌՆԱՇԵՆ-1» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 2083մ)

Արփա գետի Կենգեր վտակի ծանրաբեռնվածությունը ՓՀԷԿ-ով 12կմ/ 38.625%

1. «Արփա-2» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 4635մ)

Կիստում գետի ծանրաբեռնվածությունը ՓՀԷԿ-երով 13կմ/34.88%

1. «Հաղպատ 2» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 4535մ)

Գորիս (Վարարակն) գետի ծանրաբեռնվածությունը ՓՀԷԿ-երով 29կմ/ 29.16 %

1. «Վարարակն» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 2263մ մ)
2. «Քարահունջ» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 1740,0մ, 1224,0 մ է, ըստ նախագծի, 1550մ և 1224մ)
3. «Վ.Ա.Լ.» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 580.7մ)
4. «Սեկա» ՓՀԷԿ (ըստ ՀԾԿՀ-ի տեղեկանքի՝ դերիվացիայի երկարությունը՝ 1450,0 մ, 1200,0 մ)

**Ձկնանցարանների և ձկնապաշտպան ցանցերի ֆունկցիոնալ
անհամապատասխանություն, ձկնաշխարհի կենսաբազմազանության և տեղաբնակ
ձկնատեսակների վտառների քանակական ցուցանիշների բացասական
փոփոխություններ**

Ծրագրի շրջանակներում ուսումնասիրվել է առանձին գետերում բնակվող ձկների տեսակային կազմը և ՓՀԷԿ-երի ազդեցությունը դրա վրա:

Որոտան գետի Մառնակունք վտակում հնարավոր է, որ այդ վտակում ձուկ չհանդիպի, ինչի մասին փաստում են նաև տեղացի բնակիչները և ՓՀԷԿ-ի աշխատողները: Որոտանից ձկների դեպի այդ վտակի վերին հոսանքներ գնալուն խանգարում են նաև Մառնակունքի հունի վրա գտնվող սահանքները: Վտակի վրա

կառուցված ՓՀԷԿ-ը ձկնանցարան չունի: Տղմագտիչի կողքից հոսող ջուրը ուղղահայաց վայր է թափվում մոտ 1.5-2 մ բարձրությունից, ինչը ձկները չեն կարող հաղթահարել: Սառնակունք վտակում ձկների բնակության վերաբերյալ անհրաժեշտ է լրացուցիչ ուսումնասիրություն:

Որոտան գետում /միջին հոսանք/ հանդիպում են՝ կարմրախայտը *Salmo trutta*, արևելյան տառեխիկը *Alburnoides eichwaldii*, Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri*, մուրձան *Luciobarbus mursa*, կողակը *Capoeta* sp., Կուրի սպիտակաձուկը *Alburnus filippii*, արևելյան թեփուղը *Squalius orientalis*, արծաթափայլ կարասը *Carassius gibelio*: Ձկնային տնտեսություններից այստեղ պարբերաբար հայտնվում է ծիածանախայտը *Parasalmo mykiss*: Գետի վրա կառուցված ՓՀԷԿ-երի ձկնանցարանները լիարժեք չեն ապահովում գետում բնակվող ձկների տեսակների մեծ մասի գաղթը՝ հատկապես մանրաձկների: Անբարենպաստ պայմաններ են ստեղծված ձկների կենսագործունեության համար նաև գետի աղտոտվածության պատճառով:

Որոտան գետի Աղանձու և Քարահունց վտակներում հանդիպում են՝ կարմրախայտը *Salmo trutta*, Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri*: Գետերում ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն դիտարկվել: Վտակների վրա կառուցված ՓՀԷԿ-երի ձկնանցարանները կարմրախայտի տեղաշարժի համար բավարար են, սակայն Կուրի բեղաձկան համար լրացուցիչ դժվարություններ են ստեղծում:

Դալի գետում ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Գետի վրա կառուցված ձկնանցարանները ֆունկցիոնալ առումով ձկների տեղաշարժ չեն կարող ապահովել բացառությամբ մեկ ձկնանցարանի, որն ունի բավարար պայմաններ կարմրախայտի տեղաշարժման համար:

Գորիս (Վարաքակն) գետում ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Գետի աղտոտվածության պատճառով այստեղ անբարենպաստ պայմաններ են ստեղծված ձկների կենսագործունեության համար: Գետի վրա կառուցված 4 ՓՀԷԿ-երից միայն մեկն ունի ձկնանցարան, որը նպաստավոր պայմաններ է ստեղծում ձկների հնարավոր տեղաշարժի համար:

Որոտան գետի Վաղուղ վտակում (Զոր-Զոր) ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Գետի վրա կառուցված 3 ՓՀԷԿ-երից 2-ը ձկնանցարան չունեն, իսկ 1-ի ձկնանցարանում ձկների բնականոն տեղաշարժի համար անհրաժեշտ պայմանները բացակայում են:

Որոտան գետի Շուշան վտակում ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Այս գետի վրա կառուցված ՓՀԷԿ-ը ձկնանցարան չունի: Նախագծով այն նախատեսված չի եղել՝ ելնելով ջրառ կառույցների տեղադիրքից:

Որոտան գետի Լորաձոր (Լեռնաշեն) վտակում կարող են հանդիպել կարմրախայտը *Salmo trutta*, Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri*, արևելյան տառեխիկը *Alburnoides eichwaldii*, կողակը *Capoeta* sp.: ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Լորաձոր գետի վրա կառուցված ՓՀԷԿ-երի ձկնանցարանները լիարժեք բավարար չեն ձկների տեղաշարժի համար: Ըստ տեղացիների՝ մինչև 2014 թվականը գետում հատկապես մեծ քանակով կարմախայտ է հանդիպել, սակայն վերջին երեք տարում ոչ մի ձկնատեսակ չի

հանդիպում, ինչն ավելի շատ պայմանավորում էին էլեկտրականության միջոցով կատարվող որսագողության հետ: Ձկների նվազման մյուս պատճառը, ըստ տեղի ձկնորսների, ջրի ծավալի կտրուկ կրճատումն է:

Գիծ գետում կարող են հանդիպել՝ կարմրախայտը *Salmo trutta*, Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri*: Գետի վրա կառուցված ձկնանցարանի կառուցվածքը բավարար է կարմրախայտի, մասամբ՝ Կուրի բեղաձկան տեղաշարժի համար: Գիծ գետում ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել:

Մեղրի գետում կարող են հանդիպել կարմրախայտը *Salmo trutta*, Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri*, կողակը *Capoeta* sp., արևելյան տառեխիկը *Alburnoides eichwaldii*, Կուրի լերկաձուկը *Oxyremacheilus brandtii*: Նրանցից որևէ մեկը ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված չէ: Գետի վրա կառուցված 3 ՓՀԵԿ-երից մեկը ձկնանցարան չունի: Մյուսի ձկնանցարանը չի համապատասխանում ձկների տեղաշարժումն ապահովելուն և կարիք ունի վերակառուցման: Երրորդ ՓՀԵԿ-ի բետոնե պատվարի միջով բացված ճեղքը, որը հիշեցնում է բնական սահանք, բավական հեշտ հաղթահարելի է կարմրախայտի, կողակի, Կուրի բեղաձկանի համար, սակայն որոշ դժվարություններ կարող է հարուցել արևելյան տառեխիկի համար:

Դեբեդ գետի Կաճաճկուտ վտակ կարող է բարձրանալ կարմրախայտը *Salmo trutta*, շատ հազվադեպ՝ Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri* և արևելյան տառեխիկը *Alburnoides eichwaldii*: ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Այս վտակի վրա կառուցված ՓՀԵԿ-ի ձկնանցարանի կառուցվածքը և չափերը բավարար են ձկների բարեհաջող տեղաշարժի համար:

Չքնաղ գետում հայտնաբերվել են կարմրախայտը *Salmo trutta* և Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri*: Գետի վրա կառուցված ՓՀԵԿ-ի ձկնանցարանը բավարար է կարմրախայտի տեղաշարժի համար, սակայն բեղաձկան համար կարող է լրացուցիչ դժվարություններ ստեղծել: ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել:

Դեղին գետում հայտնաբերվել է կարմրախայտ *Salmo trutta*: Գետի վրա կառուցված ՓՀԵԿ-ի ձկնանցարանը բավարար է ձկների տեղաշարժի համար ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել:

Կիստում գետում կարող են հանդիպել՝ կարմրախայտը *Salmo trutta*, Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri*, կողակը *Capoeta* sp., արևելյան տառեխիկը *Alburnoides eichwaldii*: Գետում կարող են հանդիպել նաև գետի ափին կառուցված ու գործող ձկնաբուծական լճակներից այստեղ թափանցող կարպը և այլ բուծվող ձկնատեսակներ: ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Գետի վրա կառուցված ՓՀԵԿ-ի ձկնանցարանի և պատվարի կառուցվածքները բոլորովին նպաստավոր չեն ձկների տեղաշարժն ապահովելու համար: Բացի ՓՀԵԿ-ի պատվարից ձկների տեղաշարժին խանգարում է բնական ջրվեժը, որը գտնվում է ՓՀԵԿ-ի գլխամասից ներքև և ունի մինչև 5 մ բարձրություն: Նման պայմաններում ձկների մեծ մասը նման բնական արգելքները կարող է հաղթահարել միայն զարնանային վարարումների ժամանակ, երբ ջրի մակարդակը կարող է էապես բարձրանալ:

Լեռնաջուր գետի Ղարաչորան վտակում հանդիպում են՝ կարմրախայտը *Salmo trutta*, արծաթափայլ կարաս *Carassius gibelio* /կլիմայավարժվել է գլխամասային լճակից հոսանքն ի վեր գտնվող և ներկայում չշահագործվող ֆորելային

տնտեսության ջրավազաններում/: ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Գետի վրա կառուցված ՓՀԷԿ-ի ձկնանցարանը լիարժեք չի կարող ապահովել ձկների բնականոն տեղաշարժը:

Փամբակ գետի Տանձուտ վտակում հանդիպում են՝ կարմրախայտը *Salmo trutta*, արևելյան տառեխիկը *Alburnoides eichwaldii*, Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri*: Ձկնային տնտեսություններից այստեղ կարող է ներթափանցել ծիածանախայտը *Parasalmo mykiss*, արծաթափայլ կարասը *Carassius gibelio*: ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Գետի վրա կառուցված 2 ՓՀԷԿ-երից մեկի ձկնանցարանը ֆունկցիոնալ նշանակություն չունեք, իսկ մյուսի կայունությունը և ֆունկցիոնալ նշանակությունը կարող է լիարժեք չլինել ջրի սեզոնային առավելագույն կամ նվազագույն հոսքերի ժամանակ:

Արփա գետում հանդիպում են՝ ճանարը *Luciobarbus capito*, մուրծին *Luciobarbus mursa*, ծածանը *Cyprinus carpio*, արևելյան տառեխիկը *Alburnoides eichwaldii*, Կուրի լերկաձուկը *Oxybrycon brandtii*, Կուրի սպիտակաձուկը *Alburnus filippii*, Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri*, Սևանի կողակը *Capoeta sevangi* (գրանցված է ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում), Կուրի կողակը *Capoeta capoeta capoeta*, Կուրի ենթաբերանը *Chondrostoma cyri*, կովկասյան թեփուղը *Squalius orientalis*, կարմրախայտը *Salmo trutta*: Հնարավոր է՝ նաև հանդիպի մանրաթեփուկը *Acanthobrama microlepis*, հաշամը *Aspius aspius* (գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում): Կլիմայավարժված ձկներից հանդիպում են ամուրյան նրբաձուի *Pseudorasbora parva*, արծաթափայլ կարասը *Carassius gibelio*, հաճախ ներթափանցում է ծիածանախայտը *Parasalmo mykiss*: Գետի վրա կառուցված ՓՀԷԿ-երի ձկնանցարանները լիարժեք չեն կարող վերոգրյալ ձկնատեսակների մեծ տեղաշարժը:

Դարբ գետում կարող են հանդիպել կարմրախայտը *Salmo trutta*, Կուրի բեղաձուկը *Barbus cyri*, արևելյան տառեխիկը *Alburnoides eichwaldii*: ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չկան: Գետի վրա կառուցված ՓՀԷԿ-ի գլխամասի պատվարը էապես չի կարող խանգարել կարմրախայտի տեղաշարժին, եթե ապահովվի ջրի անհրաժեշտ քանակով:

Արփա գետի Կենգեր վտակում ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Գետի վրա կառուցված ձկնանցարանը լիարժեք չի կարող ապահովել ձկների տեղաշարժը:

Կապույտ գետում ձկնատեսակներ չեն հայտնաբերվել: Հնարավոր է, որ ջրի կազմի բաղադրության պատճառով այստեղ ձուկ չի բարձրանում, ինչը պետք է ստուգել ջրաքիմիակենսաբանական մեթոդներով: Այս գետի վրա կառուցված ՓՀԷԿ-ի պատվարից վերև գտնվում է Կապուտակ լիճը, որտեղ սիրող-ձկնորսների և տեղաբնակների կողմից բաց են թողնվել ձկներ, և որոնք այնտեղ մինչ այժմ էլ բնակվում են:

Աղստև գետում հանդիպում են՝ կարմրախայտը *Salmo trutta* (շատ հազնադեպ կարող է հանդիպել), արևելյան տառեխիկը *Alburnoides eichwaldii*, Կուրի բեղաձուկը *Barbus lacerta*, մուրծին *Luciobarbus mursa*, կողակ *Capoeta* sp., Կուրի լերկաձուկ *Oxybrycon brandtii*, անդրկովկասյան սպիտակաձուկը

Alburnus hoheneri, Կուրի սպիտակաձուկը *Alburnus filippii* արևելյան թեփուղը *Squalius orientalis*, ոսկեգույն ծականը *Sabanejewia aurata* /գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում/, ծականը *Cobitis* sp., արծաթափայլ կարասը *Carassius gibelio* /կլիմայավարժված տեսակ է/, ամուրյան նրբաձկնիկը *Pseudorasbora parva* /կլիմայավարժված տեսակ է/, կարպը *Cyprinus carpio* /գետ է ընկնում ֆերմերային փոքր տնտեսությունների լճակներից/, ծիածանախայտը *Parasamo mykiss* /գետ է ընկնում ֆերմերային փոքր տնտեսությունների լճակներից/: Գետի վրա կառուցված ՓՀԷԿ-երի ձկնանցարանները լրացուցիչ դժվարություններ են ստեղծում գետում բնակվող հատկապես մանր ձկնատեսակների տեղաշարժերի համար:

Դարանակ գետը Մասրիկ գետի վտակներից է: Մասրիկ գետում հանդիպում են Սևանի կողակը *Capoeta sevangi* (գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում), Սևանի բեղաձուկը *Barbus goktschaicus* (գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում), արծաթափայլ կարասը *Carassius gibelio*, նաև Սևանի իշխանը *Salmo ischchan* (գրանցված է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում): Այդ ձկներից որոշները՝ կողակը, բեղաձուկը, իշխանը բարենպաստ պայմանների առկայության դեպքում կարող են բարձրանալ նաև Դարանակ գետ՝ բազմանալու համար: Դիտարկումների անցկացման պահին վերոգրյալ ձկնատեսակներից որևէ մեկը չի հայտնաբերվել: Դարանակ գետի և ձախակողմյան վտակի վրա կառուցված ՓՀԷԿ-ի ձկնանցարաններն ընդհանրապես չեն կարող ծառայել ձկների տեղաշարժի համար:

Ուսումնասիրված բոլոր ՓՀԷԿ-երը չունեն ձկնապաշտպան կառույցներ, դրանց փոխարեն առկա են հիմնականում աղբապահ ճաղավանդակներ, որոնք չեն կարող արգելել մանրաձկների, հաճախ նաև սեռահասուն ձկների հայտնվելը ՓՀԷԿ-ի դերվացիոն խողովակաշարում:

ՓՀԷԿ-երի արտադրողականության անբավարար մակարդակ

Մոնիտորինգի արդյունքները ցույց տվեցին, որ ՓՀԷԿ-երի էլեկտրաէներգիայի իրական արտադրությունը հաճախ չի համապատասխանում նախագծով նախատեսված հաշվարկային արտադրությանը: Հիմնականում ցածր արտադրողականության պատճառներն են՝ գետերի սակավաջրությունը, ջրատնտեսական սխալ հաշվարկները, ցածր ՕԳԳ-ն և ցածրորակ սարքավորումները: Արդյունքում ՓՀԷԿ-ը պահանջված էլեկտրաէներգիայի արտադրության համար վերցնում է ավելի շատ ջուր, քան սահմանված է ՋԹ-ով, կամ սակավաջուր ամիսներին ընդհանրապես կանգնում է:

«Լեոնաշեն-1 ՓՀԷԿ»

«Զոր Զոր 1» ՓՀԷԿ

«Անապատ 1» ՓՀԷԿ

«Շինուհայր» ՓՀԷԿ

«Շուշանիկ» ՓՀԷԿ

«Բենգար Էներջի» ՓՀԷԿ

«Դարբաս ՓՀԷԿ-2»

«Սեկա» ՓՀԷԿ

«Քարահունջ» ՓՀԷԿ

«Դալի» ՓՀԷԿ

«Արևիկ-1» ՓՀԷԿ

«Սահակյան ՓՀԷԿ 1»

«Կաճաճկուտ» ՓՀԷԿ

«Զորագյուղ 1» ՓՀԷԿ

«Զորագյուղ 3» ՓՀԷԿ

«Դարանակ» ՓՀԷԿ

«Այգեձոր-2» ՓՀԷԿ

«Այգեձոր» ՓՀԷԿ

«Հաղպատ 2» ՓՀԷԿ

«Հաղպատ 1» ՓՀԷԿ

«Կոկ» ՓՀԷԿ

«Քեյէներջի» ՓՀԷԿ

«Քուոկիկ Ջալալ» ՓՀԷԿ

«Լեոնապատ ՀԷԿ-1»

Փոքր ՀԷԿ-երի ոլորտի բարեփոխումների վերաբերյալ օրենսդրական և ենթաօրենսդրական ակտերի փաթեթը՝ մշակված «Աջակցություն նոր բարեփոխումներին փոքր ՀԷԿ-երի բնագավառում ՔՀԿ-կառավարություն երկխոսության միջոցով» ծրագրի շրջանակներում

Ծրագրի շրջանակներում մշակվեց և ՀՀ գործադիր մարմնին ուղարկվեց՝

- «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՋՐԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ օրենքի

նախագիծը: Այս օրինագծով առաջարկվում է էկոլոգիական թողքի նոր սահմանում, ինչի շնորհիվ փոքր ՀԷԿ-երի շահագործման ընթացքում կապահովվի ջրային ռեսուրսների բանական օգտագործումը, մասնավորապես, տարվա բոլոր եղանակներին ջրային ռեսուրսի և դրան հարակից տարածքների, ինչպես նաև այդ տարածքներում առկա բուսատեսակների և կենդանատեսակների գոյության համար կտա անհրաժեշտ ջրաքանակով ապահովման երաշխիքներ:

- **«ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԽԱՅՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ՀՀ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ օրենքի նախագիծը:** Այս օրինագծով սահմանում է հստակ տուգանքներ էկոլոգիական թողքի չպահպանման դեպքերի համար:
- **«ՓՈՔՐ ՀԻՂՐՈՒԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐԻ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱԳՐԻ ՎԱՐՄԱՆ ԿԱՐԳԸ ԵՎ ՁԵՎԱՆՍՈՒՇԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ կառավարության որոշման նախագիծը:** Նախագծի ընդունման արդյունքում ակնկալվում է փոքր ՀԷԿ-երի էկոանձնագրում հավաքված և գրանցված տվյալների հիման վրա իրականացնել վերահսկում և ինքնավերահսկում: Այն հնարավորություն կտա խրախուսել այն փոքր ՀԷԿ-երին, որոնք աշխատում են առանց խախտումների՝ պահպանելով շրջակա միջավայրը: Որոշման ընդունումը կլիթանի Հայաստանի Հանրապետության փոքր հիդրոէներգետիկայի ոլորտի զարգացումը և Հայաստանի Հանրապետության ջրային ռեսուրսների բանական օգտագործումը, լանդշաֆտների, կենսաբազմազանության և հողային ռեսուրսների պահպանության գործընթացների շարունակական ապահովումը, կնվազեցնի բարեխիղճ կազմակերպություններում ստուգումների հաճախականությունը, ինչպես նաև կօժանդակի Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների կատարմանը, շրջակա միջավայրի վնասման կանխարգելմանը:
- **«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆԴԵՐՔԻ ՏԵՍՉԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ԱՆՑԿԱՑՎՈՂ ՌԻՄԿԻ ՎՐԱ ՀԻՄՆՎԱԾ ՍՏՈՒԳՈՒՄՆԵՐԻ ՍՏՈՒԳԱԹԵՐԹԵՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 20-Ի N 1680-Ն ԵՎ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 7-Ի N 519-Ն ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՆ ՈՒԺԸ ԿՈՐՑՐԱԾ ՃԱՆԱՉԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» 2017Թ-Ի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 19-Ի, 1343 - Ն ՈՐՈՇՄԱՆ ՄԵԶ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ կառավարության որոշման նախագիծը:** Այս նախագծի ընդունմամբ լիազոր պետական մարմինը կստանա նոր գործիք փոքր ՀԷԿ-երի գործունեության վերահսկողության համար:

- **ՓՈՔՐ ՀԵԿ-ԵՐԻ ԲԱԶՄԱՇԱՀԱՌՈՒ ԽՈՐՀՐԴԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ** նախագիծը: Այն ուղարկվել է ՀՀ կառավարություն: Առաջարկվել է Ծրագրի ավարտից հետո Փոքր ՀեԿ-երի բազմաշահառու խորհրդի աշխատանքի շարունակականությունն ապահովելու համար և առկա Խորհրդի ներուժը փոքր հիդրոէներգետիկայի ոլորտում խնդիրների լուծման գործում օգտագործելու համար Խորհուրդը դարձնել Հայաստանի բնապահպանական խնդիրներով զբաղվող ՀՀ փոխվարչապետին կից գործող: Խորհուրդի իրավասություններն են՝ առաջ մղել փոքր հիդրոէներգետիկայի ոլորտի քաղաքականության, օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումները, առաջարկություններ տալ ոլորտի խնդիրների կարգավորման վերաբերյալ:

Ծրագրի շրջանակներում մշակված առաջարկությունները հաշվի առնվեցին փոքր ՀեԿ-երի ոլորտի վերաբերյալ մշակված օրենսդրական և ենթաօրենսդրական ակտերում:

1. 2018թ-ի մարտի 1-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունեց **«Փոքր հիդրոէլեկտրակայանների կառուցման և շահագործման համար շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման չափորոշիչներ հաստատելու մասին»** արձանագրային որոշումը (<https://www.e-gov.am/protocols/item/876/>), որտեղ ընդգրկված են Ծրագրի շրջանակներում փոքր ՀեԿ-երի վերաբերյալ ստեղծված տեղեկատվական բազայի տվյալները և փորձագիտական խմբի առաջարկությունները: Որոշումը պետք է նպաստի ջրակոհամակարգի պահպանությանը և հավասարակշռության ապահովմանը փոքր ՀեԿ-երի կառուցման և շահագործման ընթացքում: Մասնավորապես, օգտագործվել են Ծրագրի տվյալները փոքր ՀեԿ-երի ազդեցության տակ գտնվող գետի հատվածում բնակվող Կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակների և էնդեմիկ տեսակների վերաբերյալ: Օգտագործվել են Ծրագրի՝ փոքր ՀեԿ-երի դերիվացիոն խողովակներով գետի ծանրաբեռնվածության հաշվարկները: Ծրագրի շրջանակներում ամեն մի փոքր ՀեԿ-ի համար արված առաջարկություններ, որոնք բնորոշ են գրեթե բոլոր ՓՀԵԿ-երին, արտացոլված են այս որոշման մեջ:
2. Ծրագրի փորձագիտական խմբի առաջարկությունների հիման վրա մշակվել և շրջանառության մեջ է դրվել **«Փոքր հիդրոէլեկտրակայանների կառուցման և շահագործման համար արգելված գոտիները և գետերի ցանկը հաստատելու մասին»** ՀՀ կառավարության արձանագրային որոշման նախագիծը (<https://www.e-draft.am/projects/497/about>), որտեղ նշված են հետևյալ արգելված գոտիները՝
  - բնության հատուկ պահպանվող տարածքների պահպանման գոտիներ
  - բնության հուշարձանների 150 մետր շառավղով հարակից տարածքներ
  - ջրակոհամակարգերի սանիտարական պահպանման գոտիներ
  - գետերի հոսքի ձևավորման տարածքներ

- սողանքային տարածքներ,
- անտառային տարածքներ:

Որոշման նախագծով արգելվում է փոքր ՀԷԿ կառուցել Գավառագետ, Ծակքար, Լիճք, Կարճաղբյուր(Մաքենիս), Մասրիկ, Վարդենիս, Արգիճի, Մարտունի, Ձկնագետ, Հրազդան, Աղստև, Ախուրյան, Որոտան, Արփա, Ձորագետ, Եղեգիս, Ագատ, Մարցի, Գոշ, Մեղրիգետ գետերի և Ողջի գետի Կապուտջուղ և Քաջարանց վտակների վրա:

3. Փորձագիտական խումբը կարծիք է ուղարկել ՀՀ բնապահպանության նախարարություն՝ առաջարկելով «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենքի փոփոխման նախագծում ՓՀԷԿ-երի կառուցումը «Գ» կատեգորիայից տեղափոխել «Բ» կատեգորիա, ինչի արդյունքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցությունները կգնահատվեն, և ռիսկերը կդառնան կառավարելի: ՀՀ բնապահպանության նախարարությունն արել է առաջարկված փոփոխությունները և օրինագիծը դրել է շրջանառության մեջ (<https://www.e-draft.am/projects/488/about>):
4. Փորձագիտական խումբն առաջարկել է ՀՀ բնապահպանության և ՀՀ էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարություններին բնապահպանական բաղկացուցիչ մտցնել «Հայաստանի Հանրապետության հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգի դրույթներն ապահովող միջոցառումների ցանկին հավանություն տալու մասին» ՀՀ կառավարության որոշման նախագծում և մշակել է միջոցառման պլան, որը ներառված է միջոցառումների ծրագրի վերաբերյալ ՀՀ կառավարության որոշման նախագծում (<https://www.e-draft.am/projects/240>):

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՋՐԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔ

Հոդված 1. «ՀՀ ջրային օրենսգրք» օրենքի 1-ին հոդվածի հասկացություններում «*էկոլոգիական թողք*» ՝ ջրի նվազագույն ելք, որն ապահովում է ջրային ռեսուրսի էկոլոգիական հավասարակշռությունը և ինքնավերականգնումը» շարադրել նոր՝ «*էկոլոգիական թողք*» ջրի նվազագույն ելք, որը տարվա բոլոր եղանակներին ապահովում է ջրային ռեսուրսի և դրան հարակից տարածքների, ինչպես նաև ջրային ռեսուրսում ու դրան հարակից տարածքներում առկա բուսական և կենդանական տեսակների բնականոն կենսագործունեության համար անհրաժեշտ պայմանները՝ պահպանելով էկոլոգիական հավասարակշռությունը և դրա ինքնավերականգնումը» խմբագրմամբ:

Հոդված 2. «ՀՀ ջրային օրենսգրք» օրենքի հոդված 99- ի 5) կետի վերջում ավելացնել «, առաջնային համարելով սահմանված էկոլոգիական թողքի պահպանումը» բառերը:

Հոդված 3. «ՀՀ ջրային օրենսգրք» օրենքի հոդված 103-ի «Արգելվում է ջրային համակարգի օգտագործման հանձնելը և օգտագործումը, որը ապահովված չէ՝» պարբերության 2) կետի «վերցվող և թափվող» բառերից հետո ավելացնել «, այդ թվում էկոլոգիական թողքի կետի մուտքի» բառերը: Հոդված 4, Սույն օրենքն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակման օրվան հաջորդող 10-րդ օրը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ

Ա.ՍԱՐԳՍՅԱՆ

«ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԽԱՅՏՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ՀՀ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ և ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ

Հոդված 1. «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» ՀՀ օրենսգրքի հոդված 632-ի 2-րդ պարբերության «Ջրօգտագործման թույլտվության

պահանջները չկատարելը» բառերից հետո ավելացնել «, բացառությամբ էկոլոգիական թողքի» բառերը, մնացածն ինչպես տեքստում: Հոդված 2. «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» ՀՀ օրենսգրքում ավելացնել նոր հոդված հետևյալ բովանդակությամբ՝

Հոդված 63²⁻¹ Առանց էկոլոգիական թողքի պահպանման, կամ առանց էկոլոգիական թողքի հաշվառման բնական ջրհոսքերի (գետերից) մակերևույթային հոսքից ջրառ իրականացնելը

-առանց էկոլոգիական թողքի պահպանման բնական ջրհոսքերի (գետերից) մակերևույթային հոսքից ջրառ իրականացնելն առաջացնում է տուգանքի նշանակում քաղաքացիների նկատմամբ՝ սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հարյուրապատիկի չափով, իսկ պաշտոնատար անձանց նկատմամբ՝ երեքհարյուրապատիկի չափով:

- առանց էկոլոգիական թողքի չափիչ սարքի բնական ջրհոսքերի (գետերից) մակերևույթային հոսքից ջրառ իրականացնելը առաջացնում է տուգանքի նշանակում քաղաքացիների նկատմամբ՝ սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հարյուրհիսունապատիկի չափով, իսկ պաշտոնատար անձանց նկատմամբ՝ հիգիարյուրապատիկի չափով:

Հոդված 3. «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» ՀՀ օրենսգրքի հոդված 242-ում 632 թվից հետո ավելեցնել « և 632-1 » բառերը:

Հոդված 4, Սույն օրենքն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակման օրվան հաջորդող 10-րդ օրը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ

Ա.ՍԱՐԳՍՅԱՆ

**ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՋՐԱՅԻՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՅՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ
ՄԱՍԻՆ» ԵՎ «ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԽԱՏՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ՀՀ
ՕՐԵՆՍԳՐՔԵՐՈՒՄ ԼՐԱՅՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ
ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔՆԵՐԻ**

1. Անհրաժեշտությունը.

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը 2016 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ 53 արձանագրային որոշմամբ հավանություն է տվել «Հայաստանի Հանրապետության հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգին»: Համաձայն Հայեցակարգի Հայաստանի

Հանրապետության էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարությունը Հայաստանի Հանրապետության կառավարության աշխատակազմ է ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության Հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգի կատարումն ապահովող միջոցառումների ցանկը: Միջոցառումների ցանկի 6-րդ կետով նախատեսված է հաշվի առնել փոքր հիդրոէլեկտրակայանների շինարարության և շահագործման ժամանակ էկոլոգիական թողքի չպահպանման, ինչպես նաև դրա համար սահմանված չափաքանակների չհաշվառման դիտարկված համընդհանուր դեպքերը և կատարել համապատասխան փոփոխություններ և լրացումներ Հայաստանի Հանրապետության Ջրային օրենսգրքում. ինչը փոքր հիդրոէլեկտրակայանների շահագործման գործընթացում կապահովի ջրային ռեսուրսների բնական օգտագործումը, մասնավորապես, տարվա բոլոր եղանակներին ջրային ռեսուրսի և դրան հարակից տարածքների, ինչպես նաև այդ տարածքներում առկա բուսա և կենդանատեսակների գոյության համար կտա անհրաժեշտ ջրաքանակով ապահովման երաշխիքներ:

2. Ընթացիկ իրավիճակը և խնդիրները.

Հայաստանի Հանրապետության Ջրային օրենսգրքում էկոլոգիական թողքը բացառապես սահմանվում է որպես «ջրային ռեսուրսի էկոլոգիական հավասարակշռությունը և ինքնավերականգնումը» ապահովող նվազագույն քանակություն, ինչը սակայն չի բնութագրում ջրային ռեսուրսի ամենակարևոր՝ հողի, բուսա և կենդանատեսակների գոյության համար անհրաժեշտ կենսապայմաններ ապահովող հատկանիշները: Այս, ինչպես նաև էկոլոգիական թողքի քանակությունների չպահպանման համար համարժեք պատասխանատվության միջոցների բացակայությունը ՀՀ օրենսդրական դաշտում իր հետևանքներն է թողել Հայաստանի փոքր հիդրոէներգետիկայի գործունեության ընթացքում՝ շրջակա միջավայրի վրա գործելով զգալի բացասական ազդեցություններ: Պետական լիազոր մարմինների կողմից իրականացված երկարաժամկետ ստուգումների և մոնիտորինգի, բնապահպանական հասարակական կազմակերպությունների ուսումնասիրությունների արդյունքում պարզվել է, որ ՓՀԷԿ-երում առկա են մի շարք խնդիրներ, և հատկապես էկոլոգիական թողքի չվերահսկման արդյունքում վտանգված են փոքր ՀԷԿ-երի գլխամասից՝ ջրառի կետից մինչև կայանային հանգույց ընկած տարածքներում առկա բուսական և կենդանական, այդ թվում, ձկնային տեսակները: ՀՀ գիտնականների կողմից արձանագրված են գետային կենսաբազմազանության և տեղաբնակ ձկնատեսակների տեսակային կազմի ու նրանց վտանգների քանակական ցուցանիշների բացասական

փոփոխությունները: Կասկադային ՓՀԷԿ-երի պարագայում բուսածածկի աղքատացումը հանգեցնում է նաև հողերի անապատացման ռիսկերի: Նշված խնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ են համարժեք իրավական կարգավորումներ, արդյունավետ վերահսկողական մեխանիզմների մշակում և ներդրում:

3. Տվյալ բնագավառում իրականացվող քաղաքականությունը.

Փոքր հիդրոէներգետիկայի զարգացման համար Հայաստանի Հանրապետությունում ընդունվել են մի շարք իրավական ակտեր, որտեղ ամրագրվել է ոլորտում պետության կողմից իրականացվող քաղաքականությունը, նախանշվել են ռազմավարական ծրագրերը և նորմավորվել է կարգավորող դաշտը:

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Էներգախնայողության և վերականգնվող էներգետիկայի մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին»

Հայաստանի Հանրապետության Զրային օրենսգիրք

Հայաստանի Հանրապետության Հողային օրենսգիրք

Հայաստանի Հանրապետության Անտառային օրենսգիրք

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Կենդանական աշխարհի մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Բուսական աշխարհի մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Էներգետիկայի բնագավառում և էներգասպառման ոլորտում պետական, տեխնիկական վերահսկողության մասին»

Հայաստանի Հանրապետության Վարչական իրավախախտումների մասին օրենսգիրքը

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Հայաստանի Հանրապետությունում տուգումների և անցկացման մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Բնապահպանական վերահսկողության մասին»

Հայաստանի Հանրապետության «Հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգ»

Հայաստանի Հանրապետությունում ստեղծված են բազմաթիվ մեխանիզմներ՝ խթանելու վերականգնվող էներգետիկ աղբյուրների օգտագործմամբ էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը:

4. Կարգավորման նպատակը և բնույթը.

Հաշվի առնելով փոքր հիդրոէլեկտրակայանների գործունեության ժամանակ մարդու և շրջակա միջավայրի բնական և հավասարակշռված

կենսագործունեության համար անհրաժեշտ պայմանների ապահովումը, հնարավոր բնապահպանական վտանգների և աղետների կանխարգելումը, օրենսդրական խախտումների դեպքում համարժեք պատասխանատվության կիրառումը, որպես հետագա հնարավոր խախտումների կանխման գործիք, անհրաժեշտ է ՓՀԷԿ-երի կառուցման և շահագործման բոլոր փուլերում ապահովել համապատասխան օրենսդրական հենքով:

5. Ակնկալվող արդյունքը.

Նախագծերի ընդունման արդյունքում ակնկալվում է օրենսդրական կարգավորման ճանապարհով, ՓՀԷԿ-երի կառուցման և շահագործման փուլերում մեղմացնել շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունները, համալրել պետական լիազոր մարմինների կանխարգելիչ գործիքակազմը, խթանել փոքր հիդրոէներգետիկայի զարգացմանը, իրականացնել ՀՀ-ի կողմից ստանձնած միջազգային պարտավորությունները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

_____ 2018 թվականի N _____

ՓՈՔՐ ՀԻՂՐՈՒԷԼԵՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐԻ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱԳՐԻ
ՎԱՐՄԱՆ ԿԱՐԳԸ ԵՎ ՁԵՎԱՆՍՈՒՇԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հիմք ընդունելով «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքը՝

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը **որոշում է.**

1. Հաստատել փոքր հիդրոէլեկտրակայանների բնապահպանական անձնագրի ձևանմուշը՝ համաձայն թիվ 1 հավելվածի:
2. Հաստատել փոքր հիդրոէլեկտրակայանների բնապահպանական անձնագրի վարման կարգը՝ համաձայն թիվ 2 հավելվածի:
3. Հանձնարարել ՀՀ բնապահպանության նախարարությանը՝
  - մինչև 2018 թվականի հոկտեմբերի 1-ը սույն որոշման և բնապահպանական անձնագրի վարման կարգի պահանջների կատարման համար անհրաժեշտ գործիքակազմով ՓՀԵԿ-րը համալրելու մասին ծանուցել փոքր հիդրոէլեկտրակայաններ շահագործող տնտեսվարող սուբյեկտներին և ֆիզիկական անձանց:
  - 2018 թվականի հոկտեմբերի 1-ից գործողության մեջ դնել որոշման 1-ին և 2-րդ հավելվածներով հաստատված փոքր հիդրոէլեկտրակայանների բնապահպանական անձնագրի ձևանմուշը և բնապահպանական անձնագրի վարման կարգը:
4. Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակման օրվան հաջորդող տասներորդ օրը:

Հայաստանի Հանրապետության
վարչապետ _____

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1

**Հայաստանի Հանրապետության
կառավարության
2018թ. -----N
որոշման**

Հ ա ս տ ա տ ու մ եմ
Հայաստանի Հանրապետության
բնապահպանության նախարար

Հ ա մ ա ձ ա յ ն եմ
-----ընկերության (ՓՀԷԿ-ի)
տնօրեն

անուն, ազգանուն, ստորագրություն
Կ.Տ.

անուն, ազգանուն, ստորագրություն
Կ.Տ.

“-----”-----20_թ.

“-----”-----20_թ.

ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱԳԻՐ ----- ՓՈՔՐ ՀԷԿ-ի

Մ Ա Ս 1. ՏԵԽՆԻԿԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐ

ՓՀԷԿ-ը շահագործող իրավաբանական անձի անվանումը, պետական գրանցման
համարը-----

ՓՀԷԿ-ի կառույցների /ջրընդունիչ, խողովակաշար, կայանային հանգույց/
տեղադրման վայրերը -----
Ազդակիր համայնքը (ների)/ տարածքների վարչական պատկանելիությունը

Գետ /երկարություն/ -----

ՓՀԷԿ-ի շահագործման տարեթիվը -----

Գործունեության լիցենզիայի համարը և
ժամկետը-----

Շահագործման ՋԹ-ի համարը և գործունեության ժամկետը

Գետից ջրառի կոորդինատներն ըստ ՋԹ (նշել համակարգը, X,Y, մ)

Զրահեռացման կոորդինատներն ըստ ՋԹ (նշել համակարգը, մ)

Կայանի տիպը _____

Դրվածքային հզորությունը /կՎտ/

Ստատիկ ճնշումը /մ/ _____

Հաշվարկային ճնշումը /մ/ _____

Էկոլոգիական թողքն ըստ ՋԹ-ի /մ³/վ/ _____

ՓՀԷԿ-ի կողմից օգտագործվող հաշվարկային ելք /մ³/վ/

Հաշվարկային տարեկան արտադրությունը /մլն. կՎտ/ժամ/

Ջրանցքի երկարությունը /մ/ _____

Ջրանցքի կտրվածքը /մ²/ _____

Խողովակի տրամագիծը (ըստ նախագծի) /մմ/ _____

Խողովակաշարի երկարությունը՝ փաստացի /մ/ _____

Խողովակաշարի նյութը _____

Խողովակաշարի ջրթողունակությունը մ³/վ/ _____

Պատվարի տիպը _____

Ձկնուղու տիպը _____

Ձկնուղու երկարությունը /մ/ _____

Ձկնուղու նյութը /մետաղ, բետոն, ալյ/ _____

Ձկնապաշտպան ցանցը _____

Տեխնոլոգիական սարքավորումներ

Ագրեգատների թիվը _____

Տուրբինի տեսակը _____

Գեներատորի տեսակը /սինքրոն/ասինքրոն/ _____

Տուրբինի օ.գ.գ _____

Գեներատորի օ.գ.գ. _____

Ջրառում ջրի մակարդակի ավտոմատ կառավարման համակարգի նախատեսում
/այո, ոչ, ընդգծել/

Տրանսֆորմատորների քանակը _____

Յուղորսիչի նախատեսում՝ /այո, ոչ, ընդգծել / _____

Հիդրոլոգիական տվյալներ

Ջրօգտագործման թույլտվությամբ սահմանված էկոլոգիական թողքի տվյալներն ըստ
ամիսների-----

Գետի բազմամյա միջին տարեկան հոսքի ռեժիմը (50 % ապահովվածության ելք)-----

Ջրառը (ըստ ՋԹ-ի) /մ³/վ/ _____

	Ամիսներ														
	Չ ա փ մ ա ն մ ի ա վ ո ր.	Հո ւ ն վ ա ր	Փե տ ր վ ա ր	Մ ա ր տ	Ա պ ր ի լ	Մ այ ի ս	Հ ն ւ ն ի ս	Հ ն ւ լ ի ս	Օգ ո ս տ ո ս	Սե պ տե մբ եր	Հոկ տե մբ եր	Նո յե մ բե ր	Դե կ տե մբ եր	մյն. մ3/ տ ար ի	ԶԹ համ ապ ատ ասի ա նություն
Գետի 50% ապա հովվո ւթ. էլքը	մ3/ վր կ														
Գետի էկոլո գիակ ան թողքի տվյալ ներն ըստ ԶԹ-ի _____ _____ _____ _____	լ/վ րկ														

ՄԱՍ 2. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ

Շրջակա միջավայրին առնչվող տեղեկատվություն

Անտառահատում /եթե այո՝ համապատասխան թույլտվության առկայություն/

_____

Անտառտնկում/Անտառվերականգնում _____

Մոտակա ԲՀՊՏ, բնության կամ պատմամշակութային հուշարձաններ /նշել անվանումը և վերջիններից հետաձգությունը/ _____

ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված ձկնատեսակները /առկա այդ գետում/

Ձկնանցուղիներում ձկների բնականոն տեղաշարժի համար անհրաժեշտ պայմանների առկայություն _____

Փոքր հիդրոէլեկտրակայանի ճնշումային խողովակաշարի մուտքամասում
մանրաձկան մուտքը խողովակաշար կանխարգելող համապատասխան չափի ցանցի
առկայություն_____

Հողի բերրի շերտի պահպանմանը և օգտագործմանը ներկայացվող պահանջների կատարումը /նախագծով/ իրականում/

ՌԵԿՈՒՄԵՆԴԱԿԻԱ /ՆԱԽԱԳԾՈՎ/ _____

Լանդշաֆտի խախտում _____

Սողանքային երևույթներ _____

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննական եզրակացություն, համարը,
տարին _____

Փորձաքննական եզրակացությունում ամրագրված՝ պարտադիր կատարման ենթակա բնապահպանական պահանջները՝ 1. 2. 3.....

Շինարարական աղբի, կենցաղային թափոնների և կենցաղային կեղտաջրերի հեռացման վայրերի ապահովում ջրային, հողային ռեսուրսների վրա հնարավոր վնասակար ազդեցություններից _____

ԻՆՔՆԱՀՄԿՈՒՄ

Գետիկ Էկոլոգիական թորքի տվյալներն ըստ ամիսների՝ փաստացի

[illegible]

Տարի														
Էկոլոգիական թողքի ինքնահսկման համակարգի պատասխանատու, /պաշտոն, անուն, ազգանուն, ստորագրություն														

Մոնիտորինգ

Մոնիտորինգ իրականացրած կազմակերպության անվանումը	Մոնիտորինգի անցկացման օրերը, ամիսը, տարին		Հայտնաբերված խախտումները	Խախտումներ չեն հայտնաբերվել, նշվում է բացերով	Մոնիտորինգի խմբի ղեկավարի պաշտոնը, անուն, ազգանունը, ստորագրությունը	ՓՀԷԿ-ը ղեկավարի կամ լիազորված անձի պաշտոնը, անուն, ազգանունը, ստորագրությունը	Ստորագրման ամիս, ամսաթիվը, տարին, ՓՀԷԿ-ի կնիքը
			1. 2. 3.				
			1. 2. 3.				

ՎԵՐԱՀԱՄԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Բնապահպանական	Ստուգման	Ստուգումներ	Հայտնաբերված	Խախտումներ	Ստուգող խմբի	ՓՀԷԿ-ի ղեկավար	Ստորագրմ
---------------	----------	-------------	--------------	------------	--------------	----------------	----------

լիազար մարմնի կողմից կատարվա ծ ստուգման ժամանակ ահատված ը, ամիս, ամս աթիվ, տարի	Հանձնա րարագր ի, կամ հրաման ի համարն , ամսաթի վը	ի անցկա ցման օրերը	խախտումն երը՝ ոլորտը, կիրառված պատասխա նատվությա ն միջոցները	չեն հայտն աբերվ ել, նշվում է բառեր ով	ղեկավա րի պաշտո նը, անուն ազգանո ւնը, ստորագ րություն ը	րի կամ լիազորվ ած անձի պաշտո նը, անուն ազգանո ւնը, ստորագ րություն ը	ան ամիս, ամսա թիվը, տարի ն, ՓՀԷԿ- ի կնիքը
			1. 2. 3.				
			1. 2. 3.				

Հայաստանի Հանրապետության
վարչապետ _____

ՀԱՎԵԼՎԱԾ
2

ՀՀ
կառավարության
2018 թվականի
_____ -ի
Որոշման

ԿԱՐԳ

**ՓՈՔՐ ՀԻՂՐՈՒԷԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐԻ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱԳՐԻ ՎԱՐՄԱՆ
ՓՈՔՐ ՀԻՂՐՈՒԷԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐԻ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱԳՐԻ
ՎԱՐՄԱՆ ԿԱՐԳԸ**

1. Սույն կարգով կարգավորվում են փոքր հիդրոէլեկտրակայանների /այսուհետ՝ ՓՀԷԿ/ բնապահպանական անձնագրի /այսուհետ՝ Անձնագիր/ վարման հետ կապված հարաբերությունները:
2. ՓՀԷԿ-ի բնապահպանական Անձնագիրը տեխնիկատնտեսական և բնապահպանական ցուցանիշները բնութագրող ամփոփ փաստաթուղթ է:

3. ՓՀԷԿ-ի բնապահպանական անձնագիրը կազմված է երկու մասից՝ տեխնիկատնտեսական և բնապահպանական:
4. Անձնագրի տեխնիկատնտեսական և շրջակա միջավայրին առնչվող տեղեկատվություն մասերը կազմվում են ՓՀԷԿ-ի նախագծային տվյալների, թույլտվությունների, համաձայնությունների և հիդրոտեխնիկական բնութագրերի հիման վրա:
5. Անձնագրի բնապահպանական մասը ներառում է ՓՀԷԿ-ի շահագործման հետ կապված՝ ինքնահսկման, մշտադիտարկման և վերահսկողության գործողությունների տվյալները: Այն կազմվում է՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրական պահանջներին համապատասխան իրականացված ինքնահսկման, մշտադիտարկման և բնապահպանական տեսչական վերահսկողության արդյունքների հիման վրա:
6. Սույն կարգի իմաստով ինքնահսկումը ՓՀԷԿ-ի աշխատակազմի կողմից ջրառի կետի և էկոլոգիական թողքի ամենօրյա չափումների կատարման և գրանցման գործընթացն է:
7. Անձնագիրը վարում է ՓՀԷԿ-ի ղեկավարը, կամ նրա կողմից լիազորված անձը:
8. ՓՀԷԿ շահագործող ընկերության ղեկավարի կողմից ստորագրված և կնիքով վավերացված, սույն որոշման հավելված 1-ին համապատասխան կազմված Անձնագրի նախագիծը և դրա հաստատման մասին դիմումը, ընկերության ղեկավարը կամ նրա կողմից լիազորված անձը էլեկտրոնային կամ թղթային տարբերակով (2 օրինակ) ներկայացնում է Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարություն:
9. Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարությունում դիմումի պաշտոնական մուտքագրման օրվան հաջորդող 10 օրացուցային օրվա ժամկետում նախարարությունն իր կառուցվածքային և տարածքային ստորաբաժանումների միջոցով ճշգրտում է անձնագրի նախագծի 1-ին մասի տվյալների հավաստիությունը:
10. Անձնագրի նախագծի տեխնիկատնտեսական մասում անճշտությունների հայտնաբերման դեպքում՝ նախարարությունը դրանց վերացման մասին ծանուցումով Անձնագրի նախագիծը լրամշակման համար հետ է ուղարկում ՓՀԷԿ շահագործող ընկերության ղեկավարին, ով պարտավոր է ծանուցումն ստանալուց հետո՝ 5-օրյա ժամկետում, Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանություն նախարարություն ներկայացնել Անձնագրի նախագծի լրամշակված տարբերակը:
11. Անձնագրի նախագծի տեխնիկատնտեսական մասում անճշտությունների բացակայության դեպքում դիմումի մուտքագրման օրվանից 15-օրյա օրացույցային ժամկետում, իսկ անճշտությունների առկայության դեպքում Անձնագրի նախագծի լրամշակված տարբերակը Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարություն ներկայացնելու օրվան հաջորդող մինչև 3-րդ աշխատանքային օրը ստորագրվում և հաստատվում է Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարի կամ նախարարի համապատասխան տեղակալի կողմից:

12. Սույն որոշման հավելված 2-ի համաձայն՝ «Գետի փաստացի Էկոլոգիական թողքի տվյալներն ըստ ամիսների» տողը լրացվում է ՓՀԷԿ-ը շահագործող անձնակազմի կողմից կատարված չափումների արդյունքներով՝ ըստ ամսական օրերի չափագրումների արդյունքների միջին թվաքանակյան արժեքի:
13. Էկոլոգիական թողքի չափումների տվյալները /ջրառի կետից մինչև ջրահեռացման կետ/ և էներգետիկ ցուցանիշների տվյալները (ՓՀԷԿ-ի կողմից օգտագործվող ջրաքանակ, էլեկտրաէներգիայի արտադրության), որոնք կատարվում են համապատասխան ավտոմատ կառավարման ջրաչափիչ սարքավորումներով, գրանցվում են Անձնագրում: Սարքավորումները պետք է ապահովված լինեն տվյալներն առցանց համակարգով Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարության պաշտոնական կայքին հաղորդելու տեխնիկական հնարավորությամբ:
14. ՓՀԷԿ-ի Անձնագրում՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենքին համապատասխան կատարված բնապահպանական վերահսկողության արդյունքների մասին ենթաբաժինը ստորագրվում է ստուգող խմբի ղեկավարի կողմից և ստորագրվում ու վավերացվում է ՓՀԷԿ-ի ղեկավարի կամ նրա կողմից լիազորված անձի կողմից:
15. Սույն կարգի 13-րդ կետին համապատասխան կատարված 2 անընդմեջ վերահսկողության արդյունքներով բնապահպանական խախտումներ չարձանագրվելու դեպքում ՓՀԷԿ-ը շահագործող ընկերությունը կարող է դիմել Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարություն՝ «Փոքր հիդրոէլեկտրակայանների բնապահպանական անձնագիր»-ը «Փոքր հիդրոէլեկտրակայանների կանաչ բնապահպանական անձնագիր»-ով փոխարինելու հայցով:
16. Հայցին կցվում են Անձնագրի «Վերահսկողություն» ենթաբաժնի լուսապատկերները:
17. Հայցը քննարկելուց և բավարարելուց հետո Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարությունը նախկինում հաստատված Անձնագրի տիտղոսաթերթին դրոշմում է «Փոքր հիդրոէլեկտրակայանների կանաչ բնապահպանական անձնագիր» մակագրությունը:
18. Որպես խրախուսում Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարը, կամ նախարարի տեղակալը կայացնում է ՓՀԷԿ-ում հինգ տարվա ընթացքում բնապահպանական տեսչական վերահսկողություն չկազմակերպելու մասին որոշում և այդ մասին իրազեկում ՓՀԷԿ-ի և բնապահպանական վերահսկողական մարմնի ղեկավարներին:
19. «Սույն Կարգի խախտման համար նախատեսված է պատասխանատվություն ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

**ՓՈՔՐ ՀԻՂԻՈՒՆԵՐԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐԻ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁՆԱԳՐԻ
ՁԵՎԱՆՄՈՒՇԸ ԵՎ ՎԱՐՄԱՆ ԿԱՐԳԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՄԱՆ ՆԱԽԱԳԾԻ**

1. Անհրաժեշտությունը.

Կարևորելով Հայաստանի Հանրապետության ջրային ռեսուրսների կայուն օգտագործումը, փոքր հիդրոէներգետիկայի ոլորտի զարգացման միտումները և հիդրոէլեկտրակայանների գործունեության ընթացքում շրջակա միջավայրի՝ ջրային ռեսուրսների, լանդշաֆտների, կենսաբազմազանության և հողային ռեսուրսների վրա բացասական ազդեցությունների նվազեցման ու կանխարգելման անհրաժեշտությունը, Հայաստանի Հանրապետության կողմից «կանաչ» էներգետիկայի ոլորտում իրականացվող բարեփոխումները՝ անհրաժեշտություն է առաջացել բնապահպանական ոլորտում ինքնահսկման մեխանիզմների ներդրման ճանապարհով բարձրացնելու փոքր հիդրոէլեկտրակայանների հաշվետվողականությունը: Այդ նպատակով առաջարկվում է շրջանառության մեջ դնել մեկ համապարփակ փաստաթուղթ՝ փոքր հիդրոէլեկտրակայանի բնապահպանական անձնագիր, որտեղ կներառվեն տվյալ փոքր հիդրոէլեկտրակայանի հիմնական տեխնիկատնտեսական ցուցանիշները, գործունեության ընթացքում էկոլոգիական թողքի և շրջակա միջավայրի հիմնական բաղադրիչների ցուցանիշների փոփոխությունները, ինչպես նաև բնապահպանական լիազոր մարմինների կողմից կատարված մոնիտորինգի և ստուգումների արդյունքները:

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը 2016 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ 53 արձանագրային որոշմամբ հավանություն է տվել «Հայաստանի Հանրապետության հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգին»: Նշված որոշմամբ հանձնարարվել է Հայաստանի Հանրապետության էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարին՝ որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո վեցամսյա ժամկետում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության աշխատակազմ ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության Հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգի կատարումն ապահովող միջոցառումների ցանկը: Լիազոր մարմինը՝ ՀՀ էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարությունը, շրջանառության մեջ է դրել «Հայաստանի Հանրապետության հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգի դրույթներն ապահովող միջոցառումների ցանկին հավանություն տալու մասին» ՀՀ կառավարության արձանագրային որոշման նախագիծը: Նախագծի միջոցառումների ցանկի 7-րդ կետով նախատեսված է «ՓՀԵԿ-երի բնապահպանական անձնագրի ձևը և տրամադրման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշման նախագծի մշակում:

2. Ընթացիկ իրավիճակը և խնդիրները.

2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունում շահագործվում է 184 փոքր ՀԵԿ, որոնց գումարային դրվածքային հզորությունը 353 ՄՎտ է: 2017թ. էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը փոքր ՀԵԿ-երի կողմից կազմել է շուրջ 862 մլն. կՎտ/ժ, որը Հայաստանում արտադրված ամբողջ էլեկտրաէներգիայի

(7762 մլն. կՎտ/ժ) մոտ 11%-ն է: Ըստ տրամադրված լիցենզիաների՝ 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ կառուցման փուլում է գտնվում ևս 36 ՓՀԷԿ՝ նախագծային մոտ 69 ՄՎտ գումարային հզորությամբ և 250 մլն. կՎտ/ժ էլեկտրաէներգիայի տարեկան արտադրությամբ:

Փոքր հիդրոէներգետիկան ՀՀ կառավարության կողմից դիտվում է որպես էներգետիկ ոլորտի զարգացման առաջնահերթություններից մեկը: Ոլորտում կուտակվել են խնդիրներ՝ գետային էկոհամակարգերի վիճակի վատթարացում, կենսաբազմազանության կորուստ, էժան սարքավորումներ, որոնք չեն ապահովում էլեկտրաէներգիայի նախագծային արտադրություն: Բացակայում է փոքր հիդրոէներգետիկ օբյեկտների պատշաճ հաշվետվողականությունը, չնայած նրան, որ ՓՀԷԿ-երի կառուցման ու շահագործման գործընթացները կրում են բնապահպանական ռիսկեր և օրենքով սահմանված կարգով պահանջում մշտական և շարունակական վերահսկողություն: Վերահսկող պետական մարմնի կողմից անցկացված ստուգումների արդյունքում ՓՀԷԿ-երում արձանագրվել են կրկնվող, ընդհանուր բնույթի խախտումներ՝ բնապահպանական թողքի չպահպանման, ջրօգտագործման ծավալների չպահպանման, նախագծային փաստաթղթերից զգալի շեղումների վերաբերյալ, լանդշաֆտների, հողային և անտառային ռեսուրսների վիճակի վատթարացման փաստեր: Ներկայումս շահագործվում է 184 ՓՀԷԿ, որոնցից մոտ 30%-ում են անցկացվել պետական բնապահպանական տեսչական մարմնի կողմից ստուգումներ: Միացյալ ազգերի կազմակերպության զարգացման ծրագրի և Գլոբալ էկոլոգիական հիմնադրամի փոքր դրամաշնորհային ծրագրի աջակցությամբ իրականացված «Աջակցություն փոքր ՀԷԿ-երին վերաբերող բարեփոխումներին» գետային էկոհամակարգերի կայուն օգտագործման նպատակով հանրության և ՀՀ բնապահպանության նախարարության երկխոսության միջոցով» և «Աջակցություն նոր բարեփոխումներին փոքր ՀԷԿ-երի բնագավառում ՔՀԿ-կառավարություն երկխոսության միջոցով» ծրագրերի շրջանակներում ստեղծվել է փոքր ՀԷԿ-երի մշտադիտարկման մոդել, որն արդեն կիրառվել է 125 ՓՀԷԿ-երի համար, ինչի հիման վրա ստեղծվել է ՓՀԷԿ-երի տեղեկատվական բազա: Ծրագրերի փորձագիտական խմբի կողմից 125 ՓՀԷԿ-երում կատարված մոնիտորինգի արդյունքում նույնպես բացահայտվել են բնապահպանական տեսչական մարմնի կողմից արձանագրված՝ վերոհիշյալ բոլոր խախտումները: Ստացված արդյունքների հանրագումարը հիմք է ծառայել փոքր ՀԷԿ-երի բնապահպանական էկոանձնագիր ստեղծելու համար, ինչը կհանդիսանա ՓՀԷԿ-ի տեխնիկատնտեսական և բնապահպանական ցուցանիշների շարունակական փաստագրման ամփոփ և տիրող իրավիճակի բարելավմանն ուղղված փաստաթուղթ:

3. Տվյալ բնագավառում իրականացվող քաղաքականությունը.

Փոքր հիդրոէներգետիկայի զարգացման համար Հայաստանի Հանրապետությունում ընդունվել են մի շարք իրավական ակտեր, որտեղ ամրագրվել է ոլորտում պետության կողմից իրականացվող քաղաքականությունը, նախանշվել են ռազմավարական ծրագրերը և նորմավորվել է կարգավորող դաշտը:

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը [«Բնապահպանական վերահսկողության մասին»](#)

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը [«Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին»](#)

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Էներգախնայողության և վերականգնվող էներգետիկայի մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենսգիրքը «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին »

Հայաստանի Հանրապետության Ջրային օրենսգիրք

Հայաստանի Հանրապետության Հողային օրենսգիրք

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Էներգետիկայի բնագավառում և էներգասպառման ոլորտում պետական տեխնիկական վերահսկողության մասին»

Հայաստանի Հանրապետության «Հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգ»

Հայաստանի Հանրապետությունում ստեղծված են բազմաթիվ մեխանիզմներ՝ խթանելու վերականգնվող էներգետիկ աղբյուրների օգտագործմամբ էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը:

4. Կարգավորման նպատակը և բնույթը.

Սույն որոշման նպատակն է՝

- հաստատել և ներդնել ՓՀԵԿ-երի կառուցման և շահագործման փուլերում ՓՀԵԿ-ի կողմից տեխնիկատնտեսական չափորոշիչների, բնապահպանական օրենսդրության պահանջների կատարման ընթացքի, ինչպես նաև բնապահպանական պետական մոնիտորինգի և վերահսկողության արդյունքներն արտացոլող համապարփակ փաստաթղթի ձևը և դրա վարման կանոնակարգման մեխանիզմները

- բարձրացնել ՓՀԵԿ-երի հաշվետվողականությունը

- ներդնել ներքին վերահսկման (ինքնավերահսկման) մեխանիզմներ

- ներդնել ՓՀԵԿ –երի գործունեության խթանման մեխանիզմներ

- բացահայտել և ուղղորդել ոլորտի բարելավմանն ուղղված խնդիրները:

5. Ակնկալվող արդյունքը.

Նախագծի ընդունման արդյունքում ակնկալվում է խթանել Հայաստանի Հանրապետության փոքր հիդրոէներգետիկայի ոլորտի զարգացումը և Հայաստանի Հանրապետության ջրային ռեսուրսների բանական օգտագործումը, լանդշաֆտների, կենսաբազմազանության և հողային ռեսուրսների պահպանության գործընթացների շարունակական ապահովումը, նվազեցնել բարեխիղճ կազմակերպություններում ստուգումների հաճախականությունը, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների կատարման օժանդակումը, նպաստել ջրային ռեսուրսների առավել արդյունավետ կառավարմանը և պահպանմանը, ինչպես նաև շրջակա միջավայրի աղտոտման կանխարգելմանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ

« _____ » _____ N _____ - Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆԴԵՐՔԻ ՏԵՍՉԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԻՑ
ԱՆՑԿԱՑՎՈՂ ՌԵՍԿԻ ՎՐԱ ՀԻՄՆՎԱԾ ՍՏՈՒԳՈՒՄՆԵՐԻ ՍՏՈՒԳԱԹԵՐԹԵՐԸ
ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ 2012
ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 20-Ի N 1680-Ն ԵՎ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 7-Ի N 519-Ն
ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՆ ՈՒԺԸ ԿՈՐՑՐԱԾ ՃԱՆԱՉԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» 2017Թ-Ի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ
19-Ի, 1343 - Ն ՈՐՈՇՄԱՆ ՄԵՋ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ
ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հիմք ընդունելով «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» Հայաստանի
Հանրապետության օրենքի 33-րդ հոդվածի 3-րդ մասը՝ Հայաստանի
Հանրապետության կառավարությունը ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Է.

- Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2017 թվականի
հոկտեմբերի 19-ի Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության
նախարարության բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմնի
կողմից անցկացվող ռիսկի վրա հիմնված ստուգումների ստուգաթերթերը
հաստատելու, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2012
թվականի դեկտեմբերի 20-ի N 1680-Ն և 2013 թվականի մարտի 7-ի N 519-
Ն որոշումներն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» *որոշման հավելված 9-ի
ստուգաթերթի անվանման «Էլեկտրաէներգիայի» բառից հետո ավելացնել
«, բացառությամբ փոքր հիդրոէլեկտրակայանների կողմից արտադրվող»
բառերը:*
- Որոշումը լրացնել նոր թիվ 13 հավելվածով:
- Սույն որոշումն ուժի մեջ է մտնում պաշտոնական հրապարակման օրվան
հաջորդող տասներորդ օրը:

Հայաստանի Հանրապետության
վարչապետ

Հավելված
N 13

ՀՀ կառավարության 2018 թվականի
_____ -ի N _____ - ն որոշման

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆԴԵՐՔԻ ՏԵՍՉԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ**

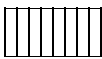
**ՍՏՈՒԳԱԹԵՐԹ N _____
ՓՈՔՐ ՀԻԴՐՈՒԷԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐԻ (ՓՀԷԿ) ՀԱՄԱՐ**

_____ 20__ _ թ.

(ստորաբաժանման անվանումը)	– (գտնվելու վայրը)	(հեռախոսահամարը)
(վկայականի N)	– (պաշտոնը)	(անունը, ազգանունը, հայրանունը)
(վկայականի N)	– (պաշտոնը)	(անունը, ազգանունը, հայրանունը)
(վկայականի N)	– (պաշտոնը)	(անունը, ազգանունը, հայրանունը)
(վկայականի N)	– (պաշտոնը)	(անունը, ազգանունը, հայրանունը)

Ստուգման սկիզբը՝ _____ ավարտը՝ _____
(տարեթիվը, ամիսը, ամսաթիվը) (տարեթիվը, ամիսը, ամսաթիվը)

(տնտեսավարող սուբյեկտի անվանումը)

ՀՎՀՀ

(հեռախոսահամարը)

Ստուգման հանձնարարագրի համարը՝ _____, ամսաթիվը՝ _____

Ստուգման հիմքը՝ _____
(ստուգման տարեկան ծրագիրը, դիմում-բողոքը և այլն)

Ստուգման նպատակը/պարզաբանման ենթակա հարցերի համարները
_____
_____
_____

Տեղեկատվական բնույթի հարցեր		
№	Հարցը	Պատասխանը
1.	Տնտեսավարող սուբյեկտի կազմում գործող բոլոր առանձնացված ստորաբաժանումների անվանումները և գտնվելու վայրը (փոստային հասցեն), այդ թվում՝ հեռախոսահամարը և այլ կապի միջոցներ	
2.	Տնտեսավարող սուբյեկտների կողմից գործունեությունն սկսելու տարեթիվը, ամիսը, ամսաթիվը	

ՎԵՐԱՀՄԿՈՂԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐՑԵՐ

հ/ h	Հարցը	Հղում իրավական ակտին	հար ցի կշիռ ը	այ n	n չ	չ/ պ	Մեթոդաբանությ ունը	
1.	Ճանապարհների, խողովակաշարերի, էլեկտրահաղորդման գծերի և հաղորդակցության այլ ուղիների շինարարությունն ու շահագործումը կատարվե՞լ են ԲՀՊՏ-ներում /բացառությամբ արգելոցների և ազգային պարկի արգելոցային գոտում/:	«Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 17, մաս 1	1.47				Ակնադիտական Չափագրական	
2.	Ճանապարհների, խողովակաշարերի, էլեկտրահաղորդման գծերի և հաղորդակցության այլ ուղիների շինարարությունն ու շահագործումը կատարվե՞լ են անտառային տարածքներում:	ՀՀ անտառային օրենսգիրք, հոդված 20	1.47				Ակնադիտական Չափագրական	
3.	Առկա՞ են անտառային հողերի անհատույց օգտագործման, կամ վարձակալության իրավունքով տրամադրված համապատասխան փաստաթղթերը և համընկնու՞մ են փաստացի օգտագործվող մակերեսները:	ՀՀ անտառային օրենսգիրք, հոդված 32, 1-ին կետ	1.47				Փաստաթղթային Ակնադիտական	

4.	Անտառօգտագործման հետևանքով անտառին պատճառված վնասի չափը համարժեք է փաստացի հատուցված վնասի չափին:	ՀՀ անտառային օրենսգիրք, հոդված 34, մաս 1-ին, է/ կետ	1.47				Փաստաթղթային Ակնադիտական	
5.	Առկա՞ է ջրօգտագործման թույլտվությունը:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 21	1.47				Փաստաթղթային	
6.	Առկա՞ է ջրաչափը կամ ջրաչափական սարքավորումը:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 21	1.47				Ակնադիտական	
7.	Ջրառի սահմանված չափաքանակները պահպանվո՞ւմ են:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 37	1.47				Չափագրական Հաշվարկային	
8.	Ջրահավաք ավազաններում ջրային ռեժիմի սահմանափակումները պահպանվո՞ւմ են:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 37-րդ	1.47				Չափագրական Հաշվարկային	
9.	Ազատ ջրօգտագործման պահանջները կատարվո՞ւմ են:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, 22 հոդված	1.47				Ակնադիտական	
10	Ստուգմամբ ընդգրկվող ժամանակահատվածում ջրային ռեսուրսների ինքնակամ օգտագործման դեպքերը բացառվե՞լ են:	«Բնապահպանական վերահսկողության մասին» ՀՀ օրենքի հոդված 22, մաս 2-րդ, ա) կետ	1.47				Չափագրական Փաստաթղթային Ակնադիտական	

11	Հիդրոէլեկտրակայանի ջրընդունիչ հանգույցի հարող տարածքներում ջրաբերուկների և տարբեր տեսակի թափոնների տեղադրման կամ պահպանման տեղամասերն ապահովում են ջրային ռեսուրսների վրահանուղղակի վնասակար ազդեցությունները:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 108, 2-րդ մաս	1.47				Ակնադիտական Փաստաթղթային	
12	Տեղադրված ջրաչափիչ սարքերը կնքված են բնապահպանական համապատասխան մարմնի կողմից:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 103, մաս 2	1.47				Ակնադիտական	
13	Նախատեսվող գործունեությունը ենթարկվել է շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փորձաքննության:	«Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենք հոդված 14, 4-րդ մասի է) կետ, 5-րդ մասի բ) կետ, 6-րդ մասի բ) կետ	1.47				Փաստաթղթային	
14	Բնապահպանական պետական փորձաքննության ենթարկված նախագծային փաստաթղթերում և փորձաքննական եզրակացությունում ամրագրված բնապահպանական բոլոր	«Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 20	1.47				Զափագրական Փաստաթղթային Հաշվարկային	

	միջոցառումներն ու պահանջներն են կատարվում:						
15	Առկա՞ են հողօգտագործման իրավունքը հաստատող փաստաթղթերը, պահպանվե՞լ են հողի բերրի շերտի պահպանման և օգտագործման նորմերը և պահանջները:	ՀՀ հողային օրենսգիրք, հոդվածներ 36, 37, 85	1.47				Ակնադիտական
16	Ջրառի կետում առկա՞ են ձկնապաշտպան կառույցները:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 103, «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 3	1.47				Ակնադիտական
17	Ձկնանցարանի կառուցվածքը և տիպն ապահովո՞ւմ են տվյալ գետին բնորոշ ձկնատեսակների միգրացիան:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 99. մաս 1) և 5), «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 3, դ կետ	1.47				Ակնադիտական Փաստաթղթային
18	Էկոլոգիական թողքի բաց թողնման համար առկա՞ է համապատասխան կառույց և բավարար պայմաններ:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 103, հոդված 99, մաս 5	1.47				Ակնադիտական
19	Էկոլոգիական թողքի կառույցն ապահովո՞ւմ է ջրի կայուն հոսք:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 99, մաս 5	1.47				Ակնադիտական Փափագրական

20	Էկոլոգիական թողքի կետն ապահովված է ջրաչափական սարքավորմամբ:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 99, մաս 5	1.47				Ակնադիտական	
21	Կատարվում են Էկոլոգիական թողքի տվյալների չափագրումներ:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 103	1.47				Փաստաթղթային	
22	Հիդրոէլեկտրակայանի ճնշումային խողովակաշարի մուտքամասն ապահովված է խողովակաշար մանրաձկան մուտքը կանխարգելող համապատասխան չափի ցանցով:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 103, «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 6, է) կետ	1.47				Ակնադիտական	
23	Հիդրոէլեկտրակայանի ջրառի կետի ջրաբերուկները և այլ թափոնները հեռացվում և վնասագերծվում են ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:	«Թափոններ մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 20 ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 99, կետ 6, հոդված 108, կետեր 1) և 2)	1.47				Ակնադիտական Փաստաթղթային	
24	Հիդրոէլեկտրակայանի կայանային հանգույցի տարածքում կատարվել են բավարար միջոցառումներ՝ ուղղված հողի բերրի շերտի պահպանմանը և ռեկուլտիվացիային :	ՀՀ հողային օրենսգիրք, հոդված 36, մաս 2, կետ 3	1.47				Փաստա-թղթային Ակնադիտա-կան, Չափագրական	

25	Հիդրոէլեկտրակայանի կայանային հանգույցի տարածքում բավարար չափով են կատարվել կանաչապատման և ծառատնկման աշխատանքներ:	ՀՀ հողային օրենսգիրք, հոդված, 36, մաս 2, կետ 6	1.47				Ակնադիտական	
26	Հիդրոէլեկտրակայանի տրանսֆորմատորային ենթակայանում տրանսֆորմատորներն ապահովված են յուղորսիչ սարքավորմամբ:	«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 7.8 , «Հայաստանի Հանրապետություն վտանգավոր և այլ թափոնների ներմուծումը, արտահանումը և հանրապետության տարանցիկ փոխադրումը կարգավորելու մասին» ՀՀ կառավարության 1995 թվականի դեկտեմբերի 8-ի N 97 որոշում, կետ 4, ա) ենթակետ	1.47				Փաստաթղթային Ակնադիտական	
27	Օգտագործված տրանսֆորմատորային յուղերը և օրգանական քուլքները հավաքվում և վնասագերծվում են ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:	«Թափոնների մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 7.8 «Հայաստանի Հանրապետություն վտանգավոր և այլ թափոնների ներմուծումը, արտահանումը և հանրապետությ	1.47				Ակնադիտական Փաստաթղթային	

		ան տարանցիկ փոխադրումը կարգավորելու մասին» ՀՀ կառավարության 1995 թվականի դեկտեմբերի 8-ի N 97 որոշում, կետ 4, ա) ենթակետ					
28	Ջրառի և ջրահեռացման կետերի կոորդինատները համապատասխանում են ՋԹ-ով տրված նիշերին:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 37	1.47				Չափագրական
29	Ագրեգատների և տուրբինների տեխնիկական ցուցանիշները ապահովում են ջրի ռացիոնալ օգտագործումը:	«Բնապահպանական վերահսկողության մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 22, 2-րդ մաս ա) կետ, ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 37	1.47				Փաստաթղթային Չափագրական
30	Ընկերությունը սահմանված կարգով ներկայացնում է 2-SU-ջուր տարեկան վարչական-վիճակագրական հաշվետվություններ:	«Բնապահպանական վերահսկողության մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 22, 2-րդ մաս ա) կետ	1.47				Փաստաթղթային Չափագրական
31	Հիդրոէլեկտրակայանի շահագործման ընթացքում ապահովվում է տվյալ էկոհամակարգի հավասարակշռությունը:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 99, կետ 5	1.47				Ակնադիտական

32	Հիդրոէլեկտրակայանի կայանային հանգույցում առաջացող կենցաղային կեղտոջրերն արտահոսում են բաց ջրային ավազան:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 99, կետ 7	1.47				Ակնադիտական	
33	Ջրօգտագործման թույլտվություններով տրված նպատակները համապատասխանում են փաստացի ջրօգտագործմանը:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 37	1.47				Փաստաթղթային	
34	Վերջին 2 տարվա ընթացքում ՀՀ կառավարության կողմից «Սակավաջրության և երաշտի մասին» ընդունված որոշմանը համապատասխան պահպանվել է ջրային ռեսուրսների օգտագործման չափավորման կամ սահմանափակման պահանջները:	ՀՀ ջրային օրենսգիրք, հոդված 92	1.47				Չափագրական	

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆԴԵՐՔԻ ՏԵՍՉԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ԱՆՑԿԱՑՎՈՂ ՌԻՍԿԻ ՎՐԱ ՀԻՄՆՎԱԾ ՍՏՈՒԳՈՒՄՆԵՐԻ ՍՏՈՒԳԱԹԵՐԹԵՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 20-Ի N 1680-Ն ԵՎ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 7-Ի N 519-Ն ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՆ ՌԻԺԸ ԿՈՐՑՐԱԾ ՃԱՆԱԶԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» 2017Թ-Ի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 19-Ի, 1343 - Ն ՈՐՈՇՄԱՆ ՄԵԶ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՈՐՈՇՄԱՆ ՆԱԽԱԳԾԻ

1. Անհրաժեշտությունը.

Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը 2016 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ 53 արձանագրային որոշմամբ հավանություն է տվել «Հայաստանի Հանրապետության հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգին»: Հայեցակարգում համառոտ կերպով մատնանշվում են Հայեցակարգի նպատակը, ոլորտում առկա խնդիրները, դրանց լուծման համար անհրաժեշտ քաղաքականության մշակման հիմնավորվածությունն ու անհրաժեշտությունը, զարգացման ընթացքը և որոշ կանխատեսումային արդյունքներ: Նշված որոշմամբ հանձնարարվել է Հայաստանի Հանրապետության էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարին՝ որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո վեցամսյա ժամկետում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության աշխատակազմ ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության Հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգի կատարումն ապահովող միջոցառումների ցանկը: Միջոցառումների ցանկի 8-րդ կետով նախատեսված է հաշվի առնել փոքր հիդրոէլեկտրակայանների շինարարության և շահագործման ժամանակ ծագող բնապահպանական բոլոր ռիսկերը և ըստ դրա, փոփոխություն կատարել ՀՀ կառավարության 2013 թվականի մարտի 7-ի N 519-Ն որոշման մեջ և բնապահպանական տեսչական մարմնի համար առաջարկել ավելի համապարփակ և առարկայական ստուգման ստուգաթերթ, ինչը ՓՀԷԿ-երում ստուգումների ժամանակ կապահովի կատարած ամբողջական իրավախախտումների բացահայտումը և հնարավորություն կստեղծի՝ կանխարգելելու կամ հնարավորինս նվազագույնի հասցնելու շրջակա միջավայրին պատճառված վնասները: 2017 թվականի ապրիլի 27-ի N 445-Ն որոշմամբ ձևավորված տեսչական մարմնի ստուգումների համար Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ընդունված «Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարության բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմնի կողմից անցկացվող ռիսկի վրա հիմնված ստուգումների ստուգաթերթերը հաստատելու, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2012 թվականի դեկտեմբերի 20-ի N 1680-Ն և 2013 թվականի մարտի 7-ի N 519-Ն որոշումներն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» 2017թ-ի հոկտեմբերի 19-ի N 1343 - Ն որոշմամբ հաստատված հավելված 9-ը, սակայն, չի լուծել առաջադրված խնդիրները, և ըստ էության 2013- թվականի մարտի 7-ի N 519-Ն որոշմամբ հաստատված թիվ 4-րդ ստուգաթերթը մնացել է անփոփոխ: Եթե Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2017 թվականի հոկտեմբերի 19-ի N 1343-Ն որոշմամբ հաստատված թիվ 9 ստուգաթերթը ներառում է էլեկտրաէներգիայի արտադրությանը և մատակարարմանն առնչվող 15 հարց, ապա առաջարկվող ստուգաթերթն ընդգրկում է ոլորտին առնչվող 34 հարց, ինչն ամբողջովին համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության գործող օրենսդրական ակտերով նախատեսված կատարման ենթակա բոլոր պայմանների պահանջներին: Բնապահպանական տեսչական վերահսկողության համար գործող ստուգաթերթը չի ապահովում բնապահպանական բոլոր հիմնախնդիրների վերահսման, բացահայտման, ինչպես նաև դրանց վերացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը, քանի որ «Հայաստանի Հանրապետությունում ստուգումների կազմակերպման և անցկացման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 2,1 և 3-րդ հոդվածներով ստուգումների կազմակերպումը թույլատրվում է կազմակերպության ռիսկերի, այդ թվում շրջակա միջավայրին, բնական և էներգետիկ պաշարների խնայողությանը

վնաս հասցնելու հավանականության հիման վրա՝ բացառապես ստուգաթերթերի և դրանցում ընդգրկված հարցերի շրջանակներում, ուստի անհրաժեշտ է, որ ստուգման հիմք հանդիսացող ստուգաթերթն ամբողջովին արտացոլի փոքր ՀԷԿ-երի շահագործման ռիսկերը:

2. Ընթացիկ իրավիճակը և խնդիրները.

Հայաստանի փոքր հիդրոէներգետիկայի ոլորտում առկա են մի շարք խնդիրներ՝ վերահսկման մեխանիզմների անբավարարությունը, նախագծային սխալ ջրատնտեսական հաշվարկները, բնապահպանական թողքի չապահովելը, ջրաչափիչ սարքավորումների և առցանց վերահսկման համակարգի բացակայությունը, ձկնանցարանների և ձկնապաշտպան ցանցերի ֆունկցիոնալ անհամապատասխանությունը և ձկնաշխարհի կենսաբազմազանության և տեղաբնակ ձկնատեսակների վտառների քանակական ցուցանիշների բացասական փոփոխությունները, ՓՀԷԿ-երի արտադրողականության անբավարար մակարդակը, սարքավորումների ոչ բարվոք վիճակը: Գործող ակտերով ստուգումները կատարվում են ոչ լիարժեք և չեն ընդգրկում հնարավոր բոլոր բնապահպանական և տեխնիկատնտեսական ռիսկերը, ինչը հանգեցնում է Հայաստանի բնական և հիդրոէներգետիկ ռեսուրսների ոչ արդյունավետ օգտագործմանը և գետային էկոհամակարգերի վիճակի վատթարացմանը:

Նշված խնդիրների լուծման համար անհրաժեշտ են համարժեք իրավական կարգավորումներ, արդյունավետ վերահսկողական մեխանիզմների մշակում և ներդրում:

3. Տվյալ բնագավառում իրականացվող քաղաքականությունը.

Փոքր հիդրոէներգետիկայի զարգացման համար Հայաստանի Հանրապետությունում ընդունվել են մի շարք իրավական ակտեր, որտեղ ամրագրվել է ոլորտում պետության կողմից իրականացվող քաղաքականությունը, նախանշվել են ռազմավարական ծրագրերը և նորմավորվել է կարգավորող դաշտը:

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Հայաստանի Հանրապետությունում ստուգումների կազմակերպման և անցկացման մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Բնապահպանական վերահսկողության մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Բնապահպանական և բնօգտագործման վճարների մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Էներգախնայողության և վերականգնվող էներգետիկայի մասին».

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին »

Հայաստանի Հանրապետության Ջրային օրենսգիրք

Հայաստանի Հանրապետության Հողային օրենսգիրք

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Էներգետիկայի բնագավառում և էներգասպառման ոլորտում պետական տեխնիկական վերահսկողության մասին»

Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին»

Հայաստանի Հանրապետության «Հիդրոէներգետիկայի զարգացման հայեցակարգ»:

Հայաստանի Հանրապետությունում ստեղծված են բազմաթիվ մեխանիզմներ՝ խթանելու վերականգնվող էներգետիկ աղբյուրների օգտագործմամբ էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը:

4. Կարգավորման նպատակը և բնույթը.

Հաշվի առնելով փոքր հիդրոէլեկտրակայանների գործունեության և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության առանձնահատկությունները՝ անհրաժեշտ է ՓՀԵԿ-երի կառուցման և շահագործման բոլոր փուլերում արդյունավետ բնապահպանական վերահսկողության ապահովումը, վերահսկողության կարգի սահմանումը. ստուգաթերթում բնապահպանական օրենսդրությունից և միջազգային պայմանագրերից բխող հարցերի առաջադրումը:

5. Ակնկալվող արդյունքը.

Նախագծի ընդունման արդյունքում ակնկալվում է լիազոր պետական մարմնի կողմից վերահսկողության արդյունքում ոլորտը կարգավորող ՀՀ օրենսդրական դաշտի պահանջների ամբողջական ընդգրկումը, ՓՀԵԿ-երի կառուցման և շահագործման փուլերում մեղմացնել շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցությունները, խթանել փոքր հիդրոէներգետիկայի զարգացումը, իրականացնել ՀՀ-ի կողմից ստանձնած միջազգային պարտավորությունները:

Նախագիծ

Համաձայն եմ

ՓՀԷԿ-երի բազմաշահառու խորհրդի
համակարգող Ի. Զարաֆյան

ստ.

Հաստատում եմ

ՀՀ փոխվարչապետ...

ստ.

Կ Ա Ն Ո Ն Ա Դ Ր ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՓՈՔՐ ՀԻՂՐՈՒԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆՆԵՐԻ
ԲԱԶՄԱՇԱՀԱՌՈՒ ԽՈՐՀՐԴԻ
Ի. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

1. Հայաստանի Հանրապետության փոքր հիդրոէլեկտրակայանների բազմաշահառու խորհուրդը (այսուհետ՝ Խորհուրդ) հասարակական հիմունքներով ՀՀ փոխվարչապետին կից գործող հարթակ է, որը Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով Հայաստանի Հանրապետությունում գործող և նախատեսվող փոքր հիդրոէլեկտրակայաններում (այսուհետ՝ ՓՀԷԿ) իրականացնում է ուսումնասիրություններ, հավաքում է ոլորտային տեղեկատվություն, ոլորտում և առանձին ՓՀԷԿ-երում առկա խնդիրների մասին իրազեկում է շահառուներին՝ ինչպես նաև կատարված վերլուծությունների արդյունքում շահագրգիռ կողմերին ներկայացնում ոլորտի բարելավմանն ուղղված առաջարկություններ:
2. Խորհուրդն ստեղծվում, վերակազմակերպվում և իր գործունեությունը դադարեցնում է շահառու կողմերի փոխադարձ համաձայնությամբ:
3. Խորհրդի լիազորությունները սահմանվում են սույն կանոնադրությամբ, որը չպետք է հակասի Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությանը, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերին:
4. Խորհուրդն իր գործունեությունն իրականացնում է Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությանը և այլ իրավական ակտերին համապատասխան:
5. Խորհրդի կազմում ընդգրկվում են ՓՀԷԿ-երի ոլորտին առնչվող պետական հաստատությունները և գերատեսչությունները՝ ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագիրը, ՀՀ Ազգային ժողովը, ՀՀ բնապահպանության նախարարությունը, ՀՀ էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարությունը, ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովը, ՀՀ տարածքային կառավարման և

զարգացման նախարարությունը, ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարությունը, շահագրգիռ հասարակությունը՝ WWF-Հայաստանը, ՀԱՀ Հակոբեան բնապահպանական կենտրոն, Երևանի Օրհուս կենտրոնը, «Հանուն կայուն մարդկային զարգացման ասոցիացիա» ՀԿ-ն, ՀՀ ԳԱԱ Հիդրոէկոլոգիայի և ձկնաբանության ինստիտուտը, «Խազեր» էկոլոգամշակութային ՀԿ-ն, «Մասնագիտական կրթության բարեփոխումներ» ՀԿ-ն, «ԷկոԼուր» տեղեկատվական ՀԿ-ն, շահագրգիռ բիզնեսը՝ «Փոքր ՀԷԿ-երի ասոցիացիան», «Հիդրոէներգետիկա» ՍՊԸ-ն, որոնք համարվում են խորհրդի հիմնադիր անդամ:

6. Խորհրդին մասնակցությունը նախատեսում է, սակայն չի սահմանափակում շահագրգիռ պետական մարմինների ցանկը, որոնք իրականացնում են փոքր հիդրոէներգետիկայի ոլորտի, ջրային ռեսուրսների պահպանման և նրանց կայուն օգտագործման, վերահսկման վրա ազդեցություն ունեցող քաղաքականություն, ինչպես նաև այն կազմակերպությունների ցանկը, որոնք իրականացնում են փոքր ՀԷԿ-երի կառուցման և շահագործման ընթացքում ազդեցության և համայնքների սոցիալտնտեսական զարգացման հետ կապված քաղաքականությունը:

7. Խորհուրդն իրավաբանական անձ չէ: Խորհրդին մասնակցությունը կամավոր է՝ ելնելով փոքր հիդրոէներգետիկայի կայուն զարգացման, բարեփոխումների առաջնության գործում պետական, հասարակական և բիզնես սեկտորների շահագրգռվածություններից:

II. ԽՈՐՀՐԴՈՒՄ ՆԵՐԳՐԱՎՎԱԾ ԿՈՂՄԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ

8. Շահագրգիռ պետական լիազոր մարմնի մասնակցությունը նախատեսում է հիդրոէներգետիկայի պետական ոլորտում տվյալ պետական մարմնի կողմից տարվող քաղաքականությունը, զարգացման ճանապարհային քարտեզը, առկա մարտահրավերների լուծման ուղիները, օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների կարգավորումների միտումները:

9. Շահագրգիռ հասարակայնության մասնակցությունը նախատեսում է ոչ կառավարական կազմակերպությունների, միջազգային կազմակերպությունների, գիտական հասարակայնության, անկախ փորձագետների, հասարակական նախաձեռնությունների և շարժումների ակտիվիստների մասնակցություն, ինչը կնպաստի քաղաքացիական հասարակության մասնակցությանը ՓՀԷԿ-երի ոլորտի վերաբերյալ որոշումների կայացման գործընթացին:

10. Խորհրդին բիզնեսի մասնակցությունը նախատեսում է բիզնես կառույցների, ընկերությունների, կամ հասարակական միությունների մասնակցություն, որոնք շահագրգռված են ջրային ռեսուրսների կայուն օգտագործման և էլեկտրաէներգիայի առավելագույն արդյունավետ արտադրության դեպքում շրջակա միջավայրի վրա նվազագույն ազդեցության սկզբունքների վրա իրենց բիզնեսի առաջ մղման հարցում:

11. Փոքր ՀԷԿ-երի բազմաշահառու խորհրդի անդամների իրավասությունները տարածվում են փոքր հիդրոէներգետիկայի ոլորտի գործունեության վրա և վերաբերում են քաղաքականության, օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ

բարեփոխումների առաջարկների, իրականացվող կամ նախատեսվող ծրագրերի, փոքր ՀԷԿ-երի մոնիտորինգի վրա:

III. ԽՈՐՀՐԴԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

12. Խորհուրդի նպատակները և խնդիրներն են՝ ա) հասարակական, պետական, բիզնես սեկտորների համագործակցության արդյունքում նպաստել ՀՀ փոքր հիդրոէներգետիկային առնչվող կողմերի ինստիտուցիոնալ կարողությունների ուժեղացմանը բ) նպաստել շրջակա միջավայրի պահպանությանը և բնական ռեսուրսների բնական օգտագործմանը գ) նպաստել ջրային էկոհամակարգերի, կենսաբազմազանության, բնական լանդշաֆտների պահպանմանը և վերարտադրմանը դ) նպաստել փոքր ՀԷԿ-երի արդյունավետությունը խթանող ժամանակակից սարքավորումների ներդրմանը ե) աջակցել փոքր ՀԷԿ-երի ազդեցության ներքո գտնվող համայնքների բնակիչների սոցիալական շահագրգռվածության բարձրացմանը զ) ջրային ռեսուրսների կայուն օգտագործմանը:

IV. ԽՈՐՀՐԴԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՂԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ

13. Խորհրդի գործունեությունը համակարգում է «ԷկոԼուր» տեղեկատվական ՀԿ-ն:

14. Խորհրդի համակարգողը շրջանառում է փոքր ՀԷԿ-երի ոլորտի վերաբերյալ տեղեկատվությունը Խորհրդի անդամների շրջանում, տեղեկացնում է խորհրդի անդամներին տեղի ունենալիք միջոցառումների, նիստերի, իրականացվող քաղաքականության մասին, փոքր հիդրոէներգետիկայի հետ կապված սոցիալէկոլոգիական խնդիրների լուծման առաջարկությունների մասին, կազմում է խորհրդի նիստերի արձանագրությունները: Խորհրդի վերջնական որոշումները ներկայացնում է հանրությանը:

15. Փոքր ՀԷԿ-երի բազմաշահառու խորհրդի նիստերն ու միջոցառումները կազմակերպվում են Խորհրդի անդամի հայտի և միջոցառման տեղի և ժամանակի առաջարկների համաձայն: